

Barn och digital ekonomi

En kartläggning av Stockholmsbaserade högstadielävers
förståelse för det privatekonomiska fenomenet skuld i digitala
sammanhang.

Natnael Araya, Cebrail Polat

Institutionen för data-
och systemvetenskap

Examensarbete 15 hp

Data- och systemvetenskap

Kandidatprogrammet i Ekonomi och IT (180 hp)

Vårterminen 2020

Handledare: Patrik Hernwall

English title: Children and digital economy - *A survey of
Stockholm based high-school students understanding of the
private-economic phenomenon debt in digital contexts*

Stockholms
universitet

Abstract

Summary

This study tries to handle the concerns that adolescents and young adults are lacking private-economic knowledge and that this is one of the main reasons behind the indebteding of young adults. This study's question at issue is:

- *How does high-school students in the Stockholm-area understand the private-economic phenomenon debt?*

This survey study is both quantitative and qualitative where we have used a questionnaire as our data collection method where one part of it consists of quantitative questions with prepared alternatives, and the other part consists of qualitative open-ended questions. In total, we received 45 valid answers which are used for the results- and discussions chapters of this study. The research strategy chosen in our study is case study.

The results of the quantitative data are presented with tables and diagrams, and for the qualitative data a thematic analysis of a semantic and inductive character has been executed.

The results show that the participating high-school students have a good understanding of private-economic principles and debt, also a good idea on how digital means such as e-commerce and SMS-loans works and what risks these carry. The conclusions we can draw from the results are that high-school students possess good understanding for debt at the same time as they possess a good consequence-thinking.

Key words

High-school students, private-economy, indebted, digitalization, consequence-thinking, home and consumer studies, Kronofogden

Abstrakt

Sammanfattning

Studien behandlar bekymret om att ungdomar och unga vuxna saknar privatekonomiska kunskaper och att detta är en av de största anledningarna till unga vuxnas skuldsättning. Frågeställningen för studien är:

- *Hur förstår högstadieelever i Stockholmsområdet det privatekonomiska fenomenet skuld?*

Studien är grundad i en kartläggning där vi använt oss av ett frågeformulär som datainsamlingsmetod, där ena delen består av kvantitativa flervalsfrågor, och den andra delen av kvalitativa frågor med öppna svarsalternativ. Totalt fick vi in 45 giltiga svar som resultatet och diskussionen bygger på. Vi har arbetat utifrån forskningsstrategin fallstudie.

Resultatet för kvantitativ data presenteras med tabeller och diagram, medan en tematisk analys av semantisk och induktiv karaktär har gjorts för kvalitativ data.

Empirin visar att de deltagande högstadieeleverna har generellt en god förståelse för privatekonomiska principer och särskilt skuld, samt som att de har god uppfattning om hur digitala medel som näthandel och SMS-lån fungerar och vilka risker som kan finnas med dessa. Slutsatserna vi kan dra är att högstadieeleverna har god förståelse för skuld samtidigt som de behärskar ett konsekvenstänkande.

Nyckelord

Högstadieelever, privatekonomi, skuldsättning, digitalisering, konsekvenstänkande, Hem- och konsumentkunskap, Kronofogden

Synopsis

BAKGRUND	Antalet skuldsatta minskar, men det totala skuldbeloppet ökar. I takt med detta, ökar ändå antalet unga (18-20 år) med obetalda räkningar som skickas till Kronofogden. Många menar att det råder kunskapsbrist bland unga vuxna inom privatekonomi – detta kan hypotetiskt kopplas ihop med den minimala undervisningsprioritet innehållet privatekonomi har i undervisning i högstadiet. Arbetet hör till den digitaliserade delen av privatekonomi där vi idag har många olika medel som exempelvis SMS-lån eller näthandel.
PROBLEM	Det problem som denna studie adresserar är oron om kunskapsbristen bland unga vuxna inom privatekonomi i dagens digitaliserade värld vilket resulterar i att många unga vuxna hamnar i skuldsättning genom exempelvis SMS-lån.
FORSKNING SFRÅGA	Hur förstår högstadieelever i Stockholmsområdet det privatekonomiska fenomenet skuld?
METOD	Studien byggs upp på kartläggning som forskningsstrategi genom datainsamlingsmetoden frågeformulär. Dessa frågeformulär är delat i både en kvantitativ och kvalitativ ansats (flervalsfrågor respektive frågor med öppna svarsalternativ). Det insamlade kvantitativa data presenteras med diagram medan en semantisk och induktiv tematisk analys utförs på det insamlade kvalitativa data.
RESULTAT	Resultatet består av 45 respondenters svar och deltagande. Det visar sig att eleverna i allmänhet förstår grundläggande privatekonomiska begrepp och även har en god förståelse för vad skuld är, hur det kan tillkomma och hur digitala medel kan påverka människors konsumtion och skuldsättningschanser.
DISKUSSION	På grund av ett så litet antal respondenter kan arbetet ej direkt klassas som generaliserbart. Arbetet håller däremot en god nivå av reliabilitet och validitet. Studien visar som sagt att högstadieelever har goda förståelser för privatekonomiska principer och fenomenet skuld, samt har ett konsekvenstänkande - detta är något som i mån går emot vad viss tidigare forskning lyfter fram om att ungdomar brister konsekvenstänk och privatekonomiska kunskaper.

Innehåll

Introduktion	1
Problemformulering	2
Frågeställning	2
Bakgrund	3
Den lilla ekonomin & skuldsatthet	3
Skuldsättning och effekter	3
Unga vuxna med obetalda räkningar ökar - även om total antal skuldsatta minskar	3
Konsekvenser av skuldsättning hos unga vuxna	4
Brist på privatekonomiska kunskaper?	5
Digitaliseringen	5
Skolverkets läroplan om hem- och konsumentkunskap samt privatekonomi	6
Årskurs 1-6	7
Årskurs 7-9	8
Barn i ekonomisk utsatthet	8
Tidigare forskning	9
Tidigare studier om hur och varför unga vuxna hamnar i skulder	9
Tidigare studier om hur och varför det råder kunskapsbrist om privatekonomi - speciellt bland unga vuxna	10
Varför elever inte undervisas i ämnets hela innehåll enligt Skolverkets riktlinjer	11
Tidigare studier om elevers förståelse för grundläggande privatekonomiska principer	12
Metod	13
Val av forskningsstrategi	13
Alternativ forskningsstrategi	13
Urvalsmetod	14
Datainsamlingsmetod	14
Alternativ insamlingsmetod	15
Etiska överväganden	16
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	17
Reliabilitet/trovärdighet	17
Validitet	17

Generaliserbarhet	17
Tolkning, bearbetning och analys	18
Resultat	19
Respondenter som vi väljer att exkludera på grund av misstanke för slumpmässiga/oärliga svar	19
Del ett av frågeformuläret - den kvantitativa delen	20
Vad är "ränta"?	20
Vad är "Kronofogden"?	20
Vad är "SMS-lån"?	21
Vad är "skuld"?	21
Vad är "överskudsättning"?	22
Vad är "avbetalning/delbetalning"?	22
Översikt del ett	23
Reflektion för resultatet av frågeformulärets första del	23
En kvalitativ förståelse av skuld	24
Handlingskonsekvent	24
Konsekvensskapande	25
Progressivt växande	25
Hur högstadieelever förstår fenomenet skuld i digitala sammanhang	26
Analys och diskussion	28
Jämförelse med tidigare studier	28
Hur denna studie förhåller sig till reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	29
Reliabilitet	29
Validitet	30
Generaliserbarhet	30
Avslutande tankar och reflektioner	30
Förslag på vidare forskning	31
Slutsats	32
Referenser	33
Bilagor	38
Bilaga 1 - fråga ett i del två av frågeformuläret, "näthandel"	38
Bilaga 2 - Fråga två i del två av frågeformuläret, "SMS-lån"	39
Bilaga 3 - Fråga tre i del två av frågeformuläret, "kort-/kontantbetalning"	40
Bilaga 4 - Fråga fyra i del två av frågeformuläret, "miniresa"	41
Bilaga 5 - frågeformuläret	42

1.Introduktion

Människor lever i en tid där digitaliseringen är en central del av det vardagliga livet, speciellt inom de finansiella aspekterna av människans liv. Lättillgänglig och konstant konsumtion genom näthandel, olika betalkort för olika åldrar, många nya betalalternativ som exempelvis Klarna delbetalning, enkla transaktioner av pengar via mobiltelefonen och tillgängligheten för lån är några exempel på fenomen som växt fram tillsammans med den kraftiga digitaliseringen under senare tid. Klarna är ett exempel på en betalningsapplikationerna där användarna exempelvis kan betala i efterhand efter en online-beställning eller att dela upp betalningen för ett online köp (Klarna, [n.n]). Delbetalning är helt enkelt en betalning som delas upp i flera delar, exempelvis månadsbetalning, över en viss period istället för att betala hela summan direkt (Holgersson, [n.n]).

Dessa har varit bakomliggande faktorer för en kraftig utveckling av konsumtionssamhället som existerar idag. Konsumtionssamhället innebär helt enkelt att människor konsumerar och köper varor och tjänster endast på grund av dess artificiellt skapade begär framför nödvändiga behov (Svegot, 2020). En allvarlig effekt av ett konsumtionssamhälle är att många människor hamnar i skuldsättning (Hansson, 2004). Idag är hundratusentals svenskar skuldsatta enligt statistik från Kronofogden, en myndighet vars uppdrag är att dra in skulder från skuldsatta (Kronofogden [2], [n.n]). Noterbart är att antalet skuldsatta minskar varje år, men att det totala skuldbeloppet ökar (Kronofogden, 2019) - detta innebär att de skuldsatta idag i genomsnitt har större skulder än tidigare. Några av de vanligaste anledningarna till överskuldsättning bland unga vuxna (18-24 år) är arbetslöshet, låg inkomst, oförutsedda händelser/sjukdomar och överkonsumtion (Nasirova & Sulaiman, 2014). Skillnaden mellan begreppen skuld och överskuldsättning är att skuld innebär att man är skyldig någon annan någonting, oftast pengar (Billing, 2017), och överskuldsättning betyder att en person helt eller delvis saknar återbetalningsförmåga för en skuld (Dagobert, 2017). En skuldsatt är inte alltid överskuldsatt, denna kanske har återbetalningsförmåga, men en överskuldsatt är självklart alltid skuldsatt. En effekt av dessa skuldsättande faktorer blir i många fall att personen vänder sig mot lån- och kredittaganden för att lösa sina stora utgifter vilket resulterar i ökade skulder.

Siffror från Kronofogden visar även att 175 000 av svenska barn mellan 0–17 år lever i hushåll där minst en förälder bär på skulder hos Kronofogden eller har en pågående skuldsanering år 2019 - detta är hela 8,5 % av Sveriges barn (Kronofogden. [n.n]). I en motion till Riksdagen skriver politikern Alexandra Anstrell (M) (2018) att unga vuxna saknar privatekonomiska kunskaper, och därför föreslår hon i sin motion ett utökat fokus av det privatekonomiska innehållet i grundskoleämnet hem- och konsumentkunskap (HKK). Ämnet har 118 garanterade timmar i grundskolan - motsvarande 1,71 % av grundskolans totala undervisningstid (Skolverket, 2019), väldigt lite jämfört med andra ämnen, och undervisningen av innehållet privatekonomi är en liten del av dessa garanterade timmar. Hernwall och Söderberg (2019) menar att innehållet privatekonomi inom ämnet HKK, som

också är det enda grundskoleämne som består av ett privatekonomiskt innehåll, har en nedtonad plats och prioriteras inte i undervisningarna. En granskning utförd av Skolinspektionen (2019) där 23 grundskolor har granskats i hur undervisning av hem- och konsumentkunskap ser ut, visar det sig att många av de granskade skolorna inte följer riktlinjer från Skolverket och många gånger prioriteras viss innehåll av kursen bort, exempelvis privatekonomiskt innehåll.

1.1.Problemformulering

Det problem som denna uppsats adresserar är kunskapsbristen bland unga vuxna och ungdomar inom privatekonomi vilket resulterar i att många unga vuxna hamnar i skuldsättning, samt riskerna som kan uppstå med alla olika medel som tillkommit genom digitaliseringen, exempelvis SMS-lån och näthandel som ofta ligger bakom unga vuxnas skuldsatthet (Dässman & Yakoub, 2014).

1.2.Frågeställning

Hur förstår högstadielärover i Stockholmsområdet det privatekonomiska fenomenet skuld?

2. Bakgrund

2.1. Den lilla ekonomin & skuldsatthet

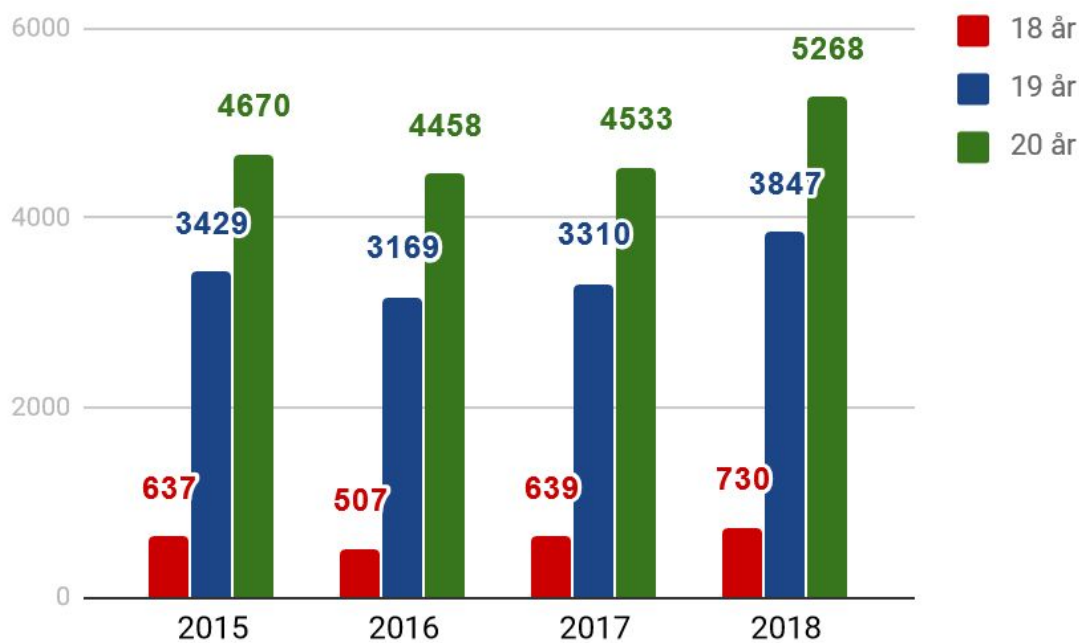
Det ekonomiska kretsloppet som hushållen befinner sig i brukar kallas för *den lilla ekonomin* (Sara, 2013) - här är även företagen och den offentliga sektorn inblandade. Kretsloppet innebär att kapital går från hushållen till företagen i form av betalningar, sedan tillbaka till hushållen från företagen via löner i utbyte mot arbetskraft. Det är alltså genom arbete och löner som ett hushåll i princip försörjer sig, men det finns andra vägar att ha en inkomst på, exempelvis via aktieutdelningar, bidrag, investeringar etc. Utgifterna är då som redan nämnt betalningar till företagen för inköp av varor och tjänster. Utöver detta finns andra typer av utgifter, det kan exempelvis röra sig om hyra, räkningar och amorteringar.

2.2. Skuldsättning och effekter

Studier av Ratsit (2019) visar på att under 2019 var det färre skuldsatta än fem år tillbaka - men ändå visar studier att det totala skuldbeloppet ökat (Kronofogden, 2019 [2]). Detta beror på att den genomsnittliga skulden för en skuldsatt har ökat med ungefär 30 000 SEK under dessa fem år - från en genomsnittlig skuld på 190 000 SEK 2014 till 220 000 SEK 2019, en ökning på 15 %. Detta kan självklart även bero på andra anledningar, exempelvis inflation eller bostadsprisernas utveckling och bristen på bostäder i Sverige. För en ökad förståelse väljer vi att jämföra detta med Konsumentprisindex (KPI) - ett index som mäter den genomsnittliga prisutvecklingen för hela den privata inhemska konsumtionen, det vill säga de priser konsumenten faktiskt betalar vid ett köp. Måttet kan exempelvis användas för inflationsmått (SCB, [n.n]). Indexet anser vi lämpligt och relevant för jämförelse då indexet visar hushållens köpkraft och kan visa på hur inflationen sett ut. KPI (index 100 = juli 1914) visar att KPI 2014 var 4580 i genomsnitt, och KPI 2019 var 4884 i genomsnitt - en ökning på 6,64 % (SCB, [n.n]). Vad detta visar är helt enkelt att något som år 2014 kostade 100 SEK, ökat med 6,64 % till 106,64 SEK år 2019. Detta beror exempelvis på inflation, och detta kan delvis förklara varför den totala summan i SEK är högre år 2019 än 2014 - däremot kan det självklart finnas andra anledningar också, exempelvis att kanske människor 2019 helt enkelt tog större lån än 2014.

2.2.1. Unga vuxna med obetalda räkningar ökar - även om total antal skuldsatta minskar

Statistik visar att antalet unga vuxna med obetalda räkningar som skickas till Kronofogden ökar - detta, även om den totala mängden skuldsatta minskar (se figur 1) (Ratsit, 2019).

Figur 1. Antal unga vuxna (18-20 år) med obetalda räkningar som skickats till kronofogden i relation till ålder och år (Kronofogden, 2018)

Även om denna studie handlar om högstadieelever (årskurs 7-9) och inte unga vuxna menar vi att denna information är relevant då det endast skiljer sig några år mellan en ung vuxen och en högstadieelev och därav kanske en potentiell slutsats kan tas om en relation mellan högstadieelevers förståelse för det privatekonomiska begreppet skuld och skuldsättningsstatistik för unga vuxna. Utöver detta är det ändå ganska självklart utifrån det som framkommer från tidigare studier (om bekymmer av brist på privatekonomiska kunskaper bland ungdomar och unga vuxna) att vi behöver öka kunskapen om barns och ungas förståelse för skulder, speciellt i ett konsumtionssamhälle som idag där man lätt kan bli skuldsatt då det exempelvis via e-handelssidor är lätt att beställa hem produkter på faktura och betala senare.

2.2.2. Konsekvenser av skuldsättning hos unga vuxna

Skulder kan leda till stress, rädsla, depression och en rad andra emotionella effekter (Fay, 2019). En studie har visat att över 400 000 människor i England begick självmordsförsök endast på grund av sin skuldsatthet (Mason, 2018). Dässman & Yakoub (2014) skriver i sin kandidatuppsats att andra konsekvenser av dåligt hanterande av ens privatekonomi samt skuldsatthet kan vara svårigheter i att få hyreskontrakt, svårt att få arbeten, skriva kontrakt av olika slag etc. Bridges och Disney (2010) visar i sin studie att det finns en stark korrelation mellan ett dåligt psykiskt välmående och skuldsättning och finansiell stress. En annan studie visar även att universitetsstudenter med finansiella bekymmer var mer nervösa, oroliga och hade svårt att sova (Audin et al., 2006)

2.3. Brist på privatekonomiska kunskaper?

Tre vanliga anledningar till att unga vuxna (18-20 år) hamnar i skulder är näthandel, körkortavgifter och mobilräkningar (Eriksson, 2018). Dahlin och Lindstam (2018) skriver att en av deras intervjurespondenter, en arbetare på Kronofogden lyfter fram att det råder brist på kunskap hos unga om privatekonomiska kunskaper och att näthandeln blir en allt vanligare orsak för ungas skuldsatthet ju mer den växer. I en motion som förslag för ett riksdagsbeslut lyfts förslaget om ett utökande av det centrala innehållet i hem- och konsumentkunskapen med ökat fokus på privatekonomin. Sändaren menar att vi idag lever i en tid då det är enklare än någonsin för oss människor att hamna i olika typer av skuldfällor, och under en så kritisk tid som denna saknar många unga vuxna grundläggande privatekonomiska kunskaper (Anstrell, 2018). Dässman och Yakoub (2014) visar i sin studie att unga vuxna hamnar i skuldsättning på grund av saknad kompetens och förmåga att hantera sin ekonomi. Denna kompetens behövs för att förstå allvaret med konsekvenserna ifall en inte tar hand om sin ekonomi. De kommer även i studien fram till att unga vuxnas skuldsättning även kan bero på SMS-lån - enkla och snabba lån via SMS men som kan resultera i höga räntekostnader. SMS-lånens lättillgänglighet är en vanlig anledning till att unga vuxna skuldsätter sig, och att unga vuxna oftast tar efter sina föräldrar i hur de hanterar och tänker kring ekonomi.

I en studie i kandidatexamensnivå gjort på högstadieelever lyfter dessa inblandade högstadieelever också fram bekymret om bristen på kunskap inom privatekonomiska frågor bland ungdomar, exempelvis inom områdena lån, avtal och olika typer av utgifter (Xhemajili & Colling, 2009). Elever kan däremot i en annan studie visa på förståelse för grundläggande privatekonomiska principer och visa på förståelse för olika finansekonomiska teorier i praktiken, exempelvis hur prissättning av en vara kan påverkas av produktionskostnader och popularitet (Hernwall & Söderberg, 2019).

2.4. Digitaliseringen

Digitaliseringen har underlättat för människor och deras finansiella arbeten. Det är idag lätt att hålla koll på sina tillgångar, bevara och förflytta sina pengar digitalt, köpa saker via nätet etcetera. Med digitaliseringen har även tusentals mobila applikationer skapats vars syfte är att bland annat erbjuda enkla betallosningar. Med betallosningar menar vi ett samlingsnamn för alternativa betalsätt för individer som underlättar en transaktion mellan en konsument och en säljare vid ett köp av en vara eller tjänst (Bosaeus, 2018). Exempel på sådana är delbetalningsmöjligheter, snabba SMS-lån eller köp med faktura. Digitaliseringen har en stark koppling till att unga vuxna skuldsätter sig, som tidigare nämnt är näthandel en av de vanligaste bakomliggande faktorerna för unga vuxnas skuldsättning (Dahlin och Lindstam, 2018). Det är just näthandeln som är väldigt relevant för denna studie då näthandel är något som för oss människor är nytt och som tillkommit genom digitaliseringens utveckling. Mobilräkningar är ytterligare en bakomliggande faktor för ungas skuldsatthet (Eriksson,

2018), och även detta är kopplat till digitaliseringen. Idag sköter många människor stora delar av sina arbeten och vardagliga uppgifter via sin mobila enhet. Prensky (2005) visar även att dagens smarta mobiltelefoner kan vara väldigt utbildande och vara ett medel för individer att bli kunskapsmässigt lärarika. Författaren menar att en människa kan lära sig vad som helst via sin mobiltelefon.

2.5. Skolverkets läroplan om hem- och konsumentkunskap samt privatekonomi

För svenska grundskolor har Skolverket tagit fram kursplaner för vad som skall läras ut i de olika ämnena och vad fokus ska ligga på vid undervisningen. Privatekonomiskt innehåll förekommer endast i ämnet hem- och konsumentkunskap (HKK), däremot består ämnet av mycket annat än bara privatekonomi. Ämnet delas upp i tre kunskapsområden - 1. mat, måltider och hälsa, 2. miljö och livsstil och 3. konsumtion och ekonomi. Det är den sistnämnda delen, konsumtion och ekonomi, som är av relevans och intresse för detta arbete. Eleven ska få en ökad kompetens om olika villkor gällande konsumtion, om sparande, lån samt krediter i syfte att ge eleverna underlag för att göra välgrundade val i privatekonomiska sammanhang samt kunna hantera olika svårigheter som en ung individ kan mötas av (Skolverket, 2019).

Hem- och konsumentkunskap har det minsta totala antalet garanterade timmar enligt skolverkets timplan för grundskolans olika ämnen. HKK står för totalt 118 garanterade timmar i grundskolan (totalt 1,71 %) (se figur 2). Jämfört med exempelvis ämnet matematik (17,85 %) är det en stor skillnad i garanterat antal undervisningstimmar.

Antal timmar eleverna ska få undervisning i respektive ämne					
Ämne	Lågstadiet	Mellanstadiet	Låg- och mellanstadiet	Högstadiet	Totalt
Bild	50	80		100	230
Engelska	60	220		200	480
Hem- och konsumentkunskap			36	82	118
Idrott och hälsa	140	180		280	600
Matematik	420	410		400	1230
Musik	70	80		80	230
Naturorienterade ämnen	143	193		264	600
Biologi		55		75	130
Fysik		55		75	130
Kemi		55		75	130
Samhällsorienterade ämnen	200	333		352	885
Geografi		70		75	145
Historia		70		75	145
Religionskunskap		70		75	145
Samhällskunskap		70		75	145
Slöjd	50	140		140	330
Svenska/svenska som andra språk	680	520		290	1490
Teknik	47	65		88	200
Språkval		48		272	320
Elevers val				177	177
Totalt antal garanterade timmar	1860	2269	36	2548	6890
Därav skolans val					600

Figur 2. Skolverkets timplan för antal garanterade undervisningstimmar för respektive ämne i grundskolan (Skolverket, 2020)

Det centrala innehållet för undervisning av privatekonomi inom ämnet HKK skiljer sig för årskurs 1-6 (låg- och mellanstadiet) jämfört med årskurs 7-9 (högstadiet) (Skolverket, 2019).

2.5.1. Årskurs 1-6

I låg- och mellanstadiet ligger fokus på att ge en översiktlig undervisning av hem- och konsumentkunskap. Här får eleverna exempelvis lära sig hur instruktioner följs och förstås samt centrala begrepp inom matlagning, rollen av hygien vid exempelvis matlagning, några olika miljömärkningar av produkter och dess betydelse etc. När det kommer till konsumtion och ekonomi får eleverna i årskurs 1-6 lära sig grundligt om ungas ekonomi, sparande och konsumtion. De får även möjligheter att utveckla grundläggande kompetens för att kunna jämföra vanliga varor, exempelvis utifrån jämförpris. Sist men inte minst ska eleverna enligt kursplanerna lära sig att se skillnader mellan reklam och objektiv konsumentinformation inom konsumtions- och ekonomiska aspekter av ämnet. Objektiv konsumentinformation är opartisk och grundad på fakta och är menat för att vara som köphjälp för oss konsumenter. Den visar inte endast fördelar med en vara eller produkt, utan också nackdelarna.

2.5.2. Årskurs 7-9

I högstadiet dyker undervisningen lite djupare in på mat, måltider och hälsa - exempelvis ska eleverna lära sig att jämföra recept eller att anpassa måltider efter olika behov. I högstadiet är även undervisning av privatekonomin mer fördjupad enligt läroplanen – däremot är detta fortfarande en väldigt marginell del av HKK undervisningen. Hernwall, Hullgren och Söderberg (2018) har i sin studie identifierat upplevda kompetensbrister bland lärare inom ämnet HKK och att lärarutbildare upplever sig inte ha material och kunskap för uppgiften att stärka lärarnas kompetenser inom HKK. En vidare forskning av denna studie visar även på att HKK lärare brister i metoder för undervisning av privatekonomi samtidigt som de brister i kunskaper om elevers privatekonomiska kompetenser (Hernwall & Söderberg, 2019). En granskning utförd av Skolinspektionen att den totala mängd undervisningstimmar för HKK ofta är betydligt mindre än de totala garanterade undervisningstimmar som Skolverket bestämt för ämnet. Detta beror ofta att lektionen exempelvis kommer igång för sent (Skolinspektionen, 2019), mer om detta under punkt 3.2.

Enligt läroplanen (Skolverket, 2019) ska eleverna få en större inblick i hur näthandel går till, hur jämförelse mellan varor och tjänster vid ett köpbeslut kan gå till, olika rättigheter och skyldigheter för konsumenter, hur det går till med att låna pengar, att handla på kredit eller avbetalning samt vad det innebär att teckna abonnemang för exempelvis en mobiltelefon. Eleven skall enligt kursplanen även undervisas om hur hushållsekonomi kan hanteras genom att titta på utgifter för exempelvis konsumtion och boende. Undervisningen i privatekonomi inkluderar även, enligt läroplanen, aspekter som berör digitaliseringen - exempelvis, som tidigare nämnt, näthandel och abonnemangsteckning. Detta är en viktig aspekt - att utbilda eleverna om hur ens privatekonomi kan hanteras i en digitaliserad värld. Allt detta ska enligt läroplanen inkluderas i undervisningen av det centrala innehållet privatekonomi inom HKK - däremot sker detta inom ramarna för ett underordnat kunskapsområde med endast några få timmar att tillgå.

2.6. Barn i ekonomisk utsatthet

Statistik från Kronofogden visar på att 8,5 % (175 885 st) av svenska barn mellan 0-17 år bor i hushåll där minst en förälder har skulder hos Kronofogden eller en pågående skuldsanering år 2019. Detta är en ökning på 0,2 % (7000 barn) från föregående år (Kronofogden, [n.n]). Historiskt har barnfattigdomen däremot minskat, mellan år 1997 och år 2007 minskade barnfattigdomen från 22,3 % till 10,9 % (Kaharascho, Salonen & Soares, 2018). Självklart kan denna förbättring bero på olika faktorer, exempelvis att Sveriges BNP per capita växt från 322 100 SEK år 1997 till 437 400 SEK år 2007 - en ökning på 35,8 % (som även i sin tur kan bero på andra faktorer, exempelvis inflation) (Carlgrén, 2020).

3. Tidigare forskning

Detta kapitel kommer att behandla olika teorier samt tidigare studier kopplade till problemformuleringen som ligger till grund för studiens problem.

3.1. Tidigare studier om hur och varför unga vuxna hamnar i skulder

Forskningar visar att individer med ett sämre ordförråd och kunskaper om finansiella begrepp sparar och planerar mindre inför framtiden, ofta är icke medvetna konsumenter som betalar högre avgifter för exempelvis finansiella transaktioner och produkter som de egentligen kan få för ett lägre pris samt upplever svårigheter med återbetalning av sina bolån (Agarwal et al., 2010; Agarwal et al., 2009; Gerardi, Goette & Meier, 2013; Lusardi, 2015; Lusardi & Tufano, 2009; Stango & Zinman, 2011). Vidare lyfts det i en studie av Van Rooij, Lusardi och Alessie (2011) fram att begreppskunskap i finansiella aspekter, samt räkneförmåga, är kritiska faktorer som bestämmer hur delaktiga hushåll och individer är i sina privatekonomiska liv.

Nasirova och Sulaiman (2014) skriver i sin kandidatuppsats att det finns olika bakomliggande faktorer för att unga vuxna hamnar i en överskuldsättning. 80 % av respondenterna som deltog i studien och som hade en överskuldsättning visade sig ha föräldrar som levde på försörjningsstöd vilket inneburit att de teoretiskt levt och konsumerat på de mest nödvändiga behoven. Nasirova och Sulaiman (2014) menar att detta är en förklaring till respondenternas ekonomiska situation och menar att det levnadssättet utifrån en privatekonomisk aspekt kan gå i arv från föräldrarna. Många unga vuxna har även svårigheter i att beräkna effektiva räntor vid SMS-lån vilket är en orsak till att dessa SMS-låntagare som brister i kunskap om hur snabblånen och dess ränta går till kan hamna i stora skuldsituationer där deras skulder växer och staplas på varandra skriver Abele och Marnelius (2014) i sin kandidatuppsats. SMS-lånens lättillgänglighet är en av de största anledningarna till att unga vuxna blir skuldsatta. Det är även enkelt att bli beviljad ett SMS-lån vilket gör det hela mycket värre då ens ekonomiska situation knappast har en påverkan ifall en person beviljas ett lån eller inte. Det visar sig att många unga vuxna tar beslutet om att ta ett SMS-lån i situationer när de behöver betala övriga skulder - men även anledningar som har med vanlig konsumtion att göra brukar vara en bakomliggande anledning till att unga vuxna tar beslutet om att teckna SMS-lån (Dässman & Yakoub, 2014).

3.2. Tidigare studier om hur och varför det råder kunskapsbrist om privatekonomi - speciellt bland unga vuxna

Lange (2017) visar i sin doktorsavhandling att elever brister i kunskaper i olika frågor och delar som berör hem- och konsumentkunskap, framförallt privatekonomi och livsmedelshygien.

Nasirova och Sulaiman (2014) har i sin studie respondenter som menar att det även finns brister i hur samhället ser på överskuldsatta individer - då de ofta kan ses som icke ansvarsfulla och inkompetenta att sköta sin egen ekonomi vilket kan leda till att många unga vuxna snabbt hamnar utanför samhället.

Dässman och Yakoub (2014) kommer i sin studie fram till att skuldsättningen som unga vuxna har kraftigt kan påverkas av det faktum att de brister i förmågor och kunskap kring privatekonomi och att denna brist på kunskap kan bero på att unga vuxna inte pratar om privatekonomi med sina föräldrar. Två intervjurespondenter, båda ekonomiska handläggare av olika slag, menar att hastiga och spontana köp är en bakomliggande faktor till unga vuxnas skuldsättning. Detta kan ses som effekten av det utvecklade och digitaliseringskraftiga konsumtionssamhälle vi idag lever i. De menar vidare att många unga vuxna idag använder bankkort vid köp och inte kontanter, och att detta kanske är en bakomliggande faktor till att unga vuxna ofta överkonsumerar mer än sina tillgångar då dem fysiskt inte ser sina pengar.

Som tidigare nämnts har en granskning utförts av Skolinspektionen (2019) som visar att undervisningen av HKK i många grundskolor prioriterar praktiska arbeten som matlagning - vilket kan vara på bekostnad av undervisning av annat viktigt - exempelvis undervisningen av privatekonomi. Granskningen utfördes på 23 grundskolor av skolinspektionen och gick ut på att granska kvalitén av undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap för eleverna samt hur den verkliga undervisningen i de granskade grundskolorna förhåller sig till skolverkets kursplaner och riktlinjer. Granskningen visar att lärare bland annat upplever att undervisningstiden är för begränsad i relation till det innehåll som skall läras ut och de kunskapskrav som elever måste uppnå. Effekten av detta är att vissa delar av ämnets tänkta innehåll prioriteras bort samt att mycket annat begränsas som exempelvis elevernas möjlighet till reflektion och diskussion om utförda uppgifter och områden som gått igenom i ämnet. Maria Sundkvist, avdelningschef på Skolinspektionen, beskriver resultatet av granskningen på följande vis:

"Om de grundläggande kunskaperna i privatekonomi är bristfälliga kan det få konsekvenser senare i livet vid till exempel köp av bostad eller när det gäller lån och sparande. Det kan påverka en individs ekonomiska situation" (Skolinspektionen [2], 2019)

Intervjuade högstadieelever från en studie (Xhemajli & Colling, 2009) lyfter fram att privatekonomifrågor är ett bekymmer i dagens samhälle och dessa pekar också på att det

råder kunskapsbrister berörande privatekonomifrågor bland ungdomar. Denna brist på kunskap berör bland annat frågor som rör lån, avtal och olika typer av utgifter - centrala delar av begreppet privatekonomi. Dessa högstadieelever menar att ungdomar prioriterar fel vid konsumtion och oftast på grund av olika förväntningar som existerar i ens sociala omgivning, samt att reklam och annan media påverkar ungdomarnas konsumtionsprioriteringar. Även ett låntagande bland ungdomar betraktas som oproblematiskt anser högstadieeleverna från studien. Dessa upplever att många unga människor idag är redo att ta lån oftast som ett medel för att just leva upp till samhällets olika förväntningar och därför till viss grad kan ignorera konsekvenserna av ett låntagande, såhär motiverar en av de intervjuade högstadieeleverna:

"Många ungdomar idag tror att allting blir bra. Att saker bara ordnar sig och att det är väl inte så himla farligt att låna lite pengar. De ser inte sådana saker som ett problem. De tänker jag vill ha den här prylen nu och kan väl ta ett lån, det fixar sig på någon sätt." (Kille, 16 år)

I en enkätundersökning i samma studie får eleverna (272 st) svara på en fråga med fem olika svarsalternativ om ifall de upplever att de får tillräckligt med undervisning i privatekonomi i sin skola - här visar det sig att 22,9 % av eleverna "håller inte alls med", och 28 % "håller nästan inte med", medan endast 10,9 % håller fullständigt med och upplever att undervisningen är tillräcklig.

3.2.1. Varför elever inte undervisas i ämnets hela innehåll enligt Skolverkets riktlinjer

Det visar sig att på fyra av de 23 granskade skolorna är den planerade undervisningen av hem- och konsumentkunskap mindre i antalet timmar i förhållande till skolverkets riktlinjer om 118 garanterade undervisningstimmar (Skolverket [2], 2020) - det handlar om ungefär 86–102 timmars undervisning. Utöver detta har det visat sig att i en femtedel av lektionerna för ämnet kommer lektionen igång sent, avslutas före schemalagd tid samt att det kan uppstå raster under lektionstid - detta minskar den totala undervisningstiden mycket mer (Skolinspektionen, 2019).

Lärobehörigheten inom ämnet är ett av de lägsta jämfört med andra grundskoleämnen - endast ungefär 60 % behöriga lärare. De övriga är antingen obehöriga lärare för ämnet eller årskursen, eller även olegitimerade lärare. Det visar sig också att på en fjärdedel av skolorna finns det ingen behörig lärare för ämnet alls. Även det faktum att rektorerna i flertalet av de granskade grundskolorna har en väldigt minimal insyn i undervisningskvaliteten i ämnet kan lyftas fram som en bakomliggande faktor till att undervisningen inte går till som den ska (Skolinspektionen, 2019).

3.3. Tidigare studier om elevers förståelse för grundläggande privatekonomiska principer

Hernwall och Söderberg (2019) har studerat ungas förståelse för grundläggande ekonomiska principer genom en serie av tre workshops med grundskoleelever (årskurs 4-6) på tre olika skolor. Studien visar att eleverna generellt har förståelse för finansekonomiska teorier i praktiken även om eleverna inte behärskar eller använder finansekonomiska begrepp i sina förklaringar, och att dessa elever är medvetna konsumenter. Eleverna visar sig exempelvis ha god förståelse för hur prissättning av produkter kan påverkas av olika faktorer, som till exempel av produktionskostnader och efterfrågan, samt att eleverna är kompetenta med den privatekonomiska principen om att tid påverkar resursernas värde. Denna studie tar däremot inte upp det privatekonomiska fenomenet skuld som är ett fenomen vi anser är viktigt att lyfta fram och uppmärksamma - speciellt för hur unga förstår skuld då detta verkar vara ett problem enligt studier och artiklar. Att lyfta fram och uppmärksamma ungas förståelse för skuld anser vi vara kritiskt och av samhällets största intresse, speciellt då unga idag växer upp i ett kraftigt konsumtionssamhälle präglad av olika lättillgängliga medel tack vare digitaliseringen. Ett uppmärksammande av deras förståelse är ett steg i rätt riktning för målet att få alla ungdomar och unga vuxna ska bli mer medvetna om sin privatekonomi för att bättre hålla sig borta från skuldsättning.

4. Metod

4.1. Val av forskningsstrategi

Valet av en forskningsstrategi för en studie bör utföras baserat på vilken typ av data som behövs samlas in samt genom vilket tillvägagångssätt som anses vara lämpligast för insamlandet av denna data (Johannesson & Perjons, 2014)

Målet med detta arbete är att undersöka hur högstadieelever förstår sig på privatekonomi och skuldsättning i ett digitalt sammanhang. När vi läser om tidigare studier och artiklar om unga vuxna ser vi att det råder bekymmer om kunskapsbrister inom privatekonomi och att unga vuxnas skuldsatthet är ganska hög. Detta ville vi gräva lite djupare på, och därför har vi valt att utgå från kartläggning som forskningsstrategi i detta arbete. Kartläggning är en forskningsstrategi som används för att samla information ur en förbestämmd grupp av respondenter (Denscombe, 2014). Enligt Johannesson och Perjons (2014) är kartläggning ett sätt att förse en helikopter vy i de specifika områden som undersökningen är ämnad för. Forskningsstrategin är frekvent förekommande i studier som berör samhällskunskap, exempelvis som vår studie som studerar ett ämne som berör samhället i stort. Strategin är ett bra sätt att samla in information om specifika ämnen samt peka ut vad olika människor har för diverse attityder kring ett ämne. Dessa kartläggningar kan exempelvis ske via post-, telefon- eller internetundersökningar. I vårt fall anser vi att internetundersökning är lämpligt för vår studie då den tidsmässigt är effektiv och på grund av att det är lätt att nå ut till många fler.

Johannesson och Perjons (2014) förklarar vidare att det kan vara bra att använda olika datainsamlingsmetoder och källor för att erhålla rik och flersidiga kunskaper om instansen som studeras. Det är denna strategi vi upplevt vara mest passande för den frågeställning vi velat utföra genom den datainsamlingsmetod (ett både kvalitativt och kvantitativt frågeformulär) vi valt. Då vi inte kunnat besöka grundskolan på grund av virusomständigheterna har det varit svårt för oss att utföra en närmare analys av exempelvis målgruppens omgivning och miljö. En kartläggning, där vi skapar oss en översiktlig vy i det specifika ämne vi studerar, har därför varit mest lämplig för oss.

4.1.1. Alternativ forskningsstrategi

En alternativ forskningsstrategi vi anser som lämplig för denna studiens ändamål kan vara strategin fallstudie. Strategin handlar om att studera specifika fall som har en utmärkande identitet med tydlig avgränsning (Denscombe, 2014). Johannesson och Perjons (2014) förklarar att syftet med fallstudier är att studera ett ämne mer på djupet i detalj i sin naturliga miljö och försöka upptäcka information om ämnet för att förklara vad som försiggår i miljön man studerar samt försöka ta fram bakomliggande anledningar till varför saker ser ut som de gör i den miljön som studeras. De förklarar vidare att det kan vara bra att använda olika datainsamlingsmetoder och källor för att erhålla rik och flersidiga kunskaper om instansen

som studeras. Som tidigare nämnt har omständigheter gjort så att vi ej kunnat besöka den grundskola vi varit i kontakt med, och därför har en djupare analys av miljö varit väldigt begränsat för oss i utförandet av studien och därför var denna inte en lämplig strategi för oss att utgå ifrån just på grund av omständigheterna.

4.2. Urvalsmetod

Urvalsmetoden som vi utgått ifrån är ett teoretiskt urval. Johannesson och Perjons (2014) nämner att i det teoretiska urvalet ska urvalet inte ske på ett slumpartat sätt, utan att urvalet av platser baseras på dess relevans och förväntade nytta för studien. Vi har valt att genomföra studien på högstadiel elever i Stockholmsområdet - anledningen beror främst på tidigare studier som förekommande lyfter fram att unga vuxna brister i kunskaper om privatekonomi och högstadiel elever är ju endast något år yngre än en ung vuxen, och en ungs vuxens privatekonomiska kunskaper kommer bland annat från högstadiet där de ska ha undervisats om privatekonomi inom skolämnet HKK. Den skola vi lyckades komma i kontakt med och som accepterade vår önskan om att få utföra studien på är även grundskolan till en av oss författare. Utöver högstadiel elever från den grundskolan har vi även kontaktat nära och kära för att samla på ytterligare högstadiel elever som kan delta i studien. Detta kan självklart påverka utfallet av studien, exempelvis genom att de som deltar i studien kan känna sig mer bekväma i sitt deltagande då dem vi antingen känner dem eller på något sätt kan relatera till dem i att vi gått på samma grundskola. Detta kallas även för bekvämlighetsurval, och innebär att urvalet är av något som är bekvämt för studieutföraren, exempelvis kan det vara människor denna känner eller miljöer denna är bekväm i (Denscombe, 2014).

4.3. Databesamlingsmetod

Initialt var tanken att vi som är ansvariga för studien skulle besöka en grundskola i Stockholm några dagar i slutet av mars 2020 för att utföra gruppintervjuer i fokusgrupper där eleverna får diskutera med varandra om de frågor och scenarion som vi skulle ta med. Fokusgrupper är något som kan ses som en intervju där en grupp av respondenter deltar och diskuterar ett specifikt ämne och där målet med fokusgrupper är att förstå och tolka respondenternas perspektiv om det specifika ämne. Genom diskussion mellan respondenterna främjas mer kreativitet och mer djup i respondenternas motiveringar än i individuella intervjuer (Johannesson & Perjons, 2014). På grund av omständigheterna med den ökade oron om Covid-19 pandemin som utbröt under den perioden då det var planerat att besöket till grundskolan skulle ske för att utföra studien bestämdes det att ändra på planerna om databesamlingen. Vi valde att åtgärda problemet genom att istället använda nätbaserade frågeformulär via Google Formulär som databesamling. Verktöget valdes just på grund av dess enkelhet i att konstruera upp ett frågeformulär, samt att vem som helst kan ha tillgång till det, och verktöget ställer automatiskt fram olika tabeller och diagram baserat på

svarsfördelning i svaren. Frågeformuläret vi tog fram består av två delar, den första delen med slutna svarsalternativ (den kvantitativa delen) där respondenten väljer något av de givna svarsalternativen, och den andra delen med mer öppna svarsalternativ (den kvalitativa delen) där respondenten får möjlighet att motivera och förklara sitt svar. Varför vi valt att kombinera kvantitativ och kvalitativ data är för att försöka få en inblick ifall det finns ett tydligt samband mellan hur högstadieeleverna förstår och kan välja rätt definition av vissa privatekonomiska begrepp (som formulärets första del består av) och hur dessa högstadieelever förstår dessa begrepp, eller principer, i praktiken (formulärets andra del). Som det lyfts fram av tidigare studier är begreppskunskap för finansiella begrepp, samt räkneförmåga, viktiga egenskaper för individer att ha och kan även visa hur delaktiga dessa individer och hushåll är i sina privatekonomiska liv (Van Rooij, Lusardi & Alessie, 2011). Vi vill därför sätta detta på test, och se ifall en dålig begreppskunskap om grundläggande finansiella begrepp även innebär att dessa individer ej förstår begreppet i praktiken, exempelvis kan det finnas någon som inte vet vad begreppet "skuld" betyder trots det kan samma person förstå hur principen om skuld fungerar.

Fördelen med öppna svarsalternativ är att dessa främjar en rikare och mer djup reflektion från respondenten. Nackdelarna kan istället vara att det kan vara för krävande för respondenterna att sitta och motivera sina svar skrivandes - vilket kan resultera i att deras motivation för att ge utförliga svar kan reduceras. Därför har vi valt att börja enkäten med enkla och slutna frågor med svarsalternativ, och sedan längre in i enkäten lägga fram frågor med öppna svarsalternativ - detta, så att respondenten får en mjukstart in i svarandet av enkäten och inte får en chock direkt från början av att behöva skriva långa förklaringar direkt. En annan nackdel är att det lämnar oss med mycket data som är rå och kvalitativ i karaktär vilket innebär att det är mer tidskrävande att utföra analyser på denna typ av data (Denscombe, 2014).

Frågeformuläret har tagits fram efter dialog med både handledare och den kontaktperson (högstadielärare) från grundskolan vi varit i kontakt med. Till en början tog vi fram ett förslag på ett frågeformulär som denna högstadielärare upplevde vara för komplicerad för att dennes elever skulle förstå. Efter önskemål och ytterligare dialoger fram och tillbaka kom vi slutligen fram till ett färdigt frågeformulär som både högstadieläraren och vår handledare var nöjd med (se bilaga 5).

4.3.1. Alternativ insamlingsmetod

En alternativ datainsamlingsmetod som kan vara lämplig för att besvara studiens frågeställning är kvalitativa individuella djupintervjuer. Djupintervjuer går mer in på djupet av respondentens perspektiv på det fenomen som studeras. Anledningen till att denna metod inte valts för vår studie är främst på grund av metodens största nackdel, dess resurskrävande (Denscombe, 2014). Med vår studie, genom nätbaserade frågeformulär, sparar vi enormt mycket tid.

4.4. Etiska överväganden

Denscombe (2014) skriver att det är viktigt för forskare att gå in i sina olika studier och datainsamlingar på ett etiskt och moraliskt sätt. Innan data börjar samlas in handlar det först och främst om att på ett etiskt sätt få ett godkännande från den plats som forskaren vill studera på, och de individer som ska ingå i studien. Godkännandeprocessen kan ibland ta väldigt lång tid och det är därför viktigt med tidig förberedelse för att tidigt få godkännanden och samtycke för studien. Denscombe (2014) förklarar att studier som involverar datainsamling från eller om levande individer oftast kräver en etisk granskning och godkännande. Detta gäller speciellt studier som berör ämnen som exempelvis känsliga målgrupper (barn eller individer med inlärningssvårigheter), känsliga ämnen eller studier som kan leda till psykologiska problem - exempelvis stress, ångest och förnedring. Då vår studie riktar sig mot ett av dessa områden, en känslig målgrupp - barn, är det ytterst viktigt att vi följer de etiska riktlinjer som råder. I Lagen om etikprövning (Lag 2003:460) står i 18§ att i fall då en person är under 18 år gammal ska vårdnadshavare informeras om och ge sitt samtycke till forskningen, däremot måste personen själv ge sitt samtyckande.

Då vi initialt hade planerat att besöka en grundskola för att utföra vår studie på hade vi i god tid före planerat besöksdatum förberett oss genom att ha skapat samtyckesformulär som eleverna skulle få ta hem till sina vårdnadshavare för underskrift. På grund av ändringar i datainsamlingsmetoden orsakat av viruspandemins omständigheter gjorde vi en övergång till nätbaserade frågeformulär efter att ha kommit överens med både vår handledare samt den ansvariga läraren i grundskolan vi varit i kontakt med. Vi kom även överens om att vi hoppar över de pappersbaserade samtyckesformulären och istället ha ett första kapitel i det nätbaserade frågeformuläret där respondenten själv får samtycka om sitt deltagande. Anledningen till detta beslut var på grund av att vi initialt hade planerat att spela in eleverna genom video och ljud under fokusgrupperna och då detta involverade de deltagande elevernas privata säkerhet i hög grad var vårdnadshavares samtycken och medvetande om detta mycket mer prioriterat. Med de nätbaserade frågeformulären däremot är respondenterna helt anonyma i denna text som ska publiceras - ingen av elevernas namn eller mejladress finns med i denna studie. Respondenterna spelas heller inte in på något sätt och vis, och därmed kom vi fram till beslutet att låta respondenten ge samtycke om sitt deltagande det första denna i frågeformuläret. Nekar respondenten sitt samtycke om deltagandet kan denna respondent inte fortsätta i enkäten. Självklart har respondenterna även blivit informerade om syftet med enkäten samt information gällande säkerhet och datahantering enligt GDPR högst upp i enkäten. Utöver detta har vi inte ställt frågor av känslig natur på något sätt eller vis, exempelvis frågor som berör deras egna eller deras familjs privatekonomi - detta för att inte göra det obekvämt för respondenten i sitt deltagande.

4.5. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet är viktigt att ta hänsyn till vid utförandet av studie för att få en bra uppfattning om ifall studien utförts på ett bra sätt (*samlad in rätt data*) och hur pålitlig och generaliserbar studien i slutändan är.

4.5.1. Reliabilitet/trovärdighet

Reliabilitet har och göra med hur trovärdig en studie är. När det handlar om en kvantitativ studie, kan den betraktas som trovärdig ifall en annan person utför samma studie, med samma metoder och material, och kommer fram till i princip samma resultat och slutsatser som ens egna studie (Denscombe, 2014). För att uppnå en god reliabilitet i kvantitativa studier bör även mätningen vara fri från bias av den person som utför mätningen. Reliabilitet kan även ökas genom att exempelvis ha samstämmighet i utfallet av olika delar av enkäten som tar upp frågor om samma fenomen. I en kvalitativ studie handlar reliabilitet mer om att kunna beskriva att det data som samlats in har gjorts på ett systematiskt och hederligt sätt, och att det använts pålitliga mätinstrument (Infovoice, 2002).

4.5.2. Validitet

Validitet handlar om noggrannheten och precisionen av de data som samlas in, samt det insamlade datans lämplighet för forskningsfrågan som undersöks. Denscombe (2014) skriver att det inte är möjligt för en forskare att bevisa att vad forskaren har är helt korrekt och precis data. Validitet handlar alltså helt enkelt om att använda rätt sak vid rätt tillfälle, exempelvis är inte en Playstation fyra kontroll valid/kompatibel för användning med en XBox konsol. på samma sätt skulle irrelevant insamlad data inte vara valid/kompatibelt för att besvara forskningsfrågan (Infovoice, 2002)

4.5.3. Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handlar om möjligheten att applicera upptäckterna från studien till andra liknande fenomen i en generell nivå. Att exempelvis ha en stor målgrupp med många inblandade ökar generaliserbarheten (Denscombe, 2014). I en kvantitativ studie definieras studiens generaliserbarhet direkt av författaren, och där läsaren i efterhand antingen håller med eller inte med författarens argument om generaliserbarheten. I en kvalitativ studie däremot, är det tvärtom - här presenterar författaren hur studien gått till och det är här läsaren som avgör om generaliserbarheten. (Infovoice, 2002).

4.6. Tolkning, bearbetning och analys

Efter datainsamlingen är klar utför vi en analys för bättre förståelse av det som respondenterna skrivit. Efteråt handlar det om att organisera data. Denscombe (2014) menar att insamlad kvalitativ data i sin råa natur utan organisering kan vara väldigt svårt att förstå sig på – och därför processas det först innan en analys utförs av det. Denna kategorisering av data och indelning till olika teman kallas för tematisk analys (Dynamic Work Solutions, 2013). Det finns två typer av teman, *semantiska* och *latenta*. Semantiska teman innebär att teman identifieras utifrån det som visar sig och som vid kodning direkt kan identifieras, dvs. utan att som författare försöker identifiera underliggande meningar av det insamlade datamaterialet. Det andra tillvägagångssättet handlar om att studieutföraren involverar analys och egen tolkning av datamaterialet väldigt tidigt för att hitta underliggande meningar och teman (Braun och Clarke, 2006). Vi kommer utgå ifrån det förstnämnda tillvägagångssättet – dvs. att teman valts direkt utifrån det som datamaterialet visar sig, och inte att teman identifierats utifrån våra egna tolkningar av datamaterialet. Den tematiska analysen i denna studie är även induktiv, det vill säga att teman inte bestämts i förväg och istället identifierats utifrån vad som framkommer av datamaterialet som samlats in. Motsatsen är deduktiv - alltså att teman bestämts i förväg (Denscombe, 2014)

5. Resultat

Vårt nätbaserade frågeformulär skickades ut till 84 årskurs 7 elever i grundskolan som deltog i studien. Utav dessa var det endast 34 från grundskolan som faktiskt svarade på studien, vilket lämnat oss med ett bortfall av totalt 50 från skolan. Efteråt skickades, som tidigare nämnt, enkäten till nära och kära till oss författare, och vi lyckades samla in 16 fler svar vilket resulterade i att totalt 50 högstadiel elever svarat på vår enkät.

Beskrivning	Antal högstadiel elever
Antal som fått enkäten	100
Antal som svarat	50
Antal som accepterat samtycke	46
Antal som nekat samtycke*	4
Antal respondenter som exkluderats	1
Antal godkända respondenter (GR)	45
Antal GR från ÅK 7	37
Antal GR från ÅK 8	6
Antal GR från ÅK 9	2

Figur 3. Tabellen illustrerar hur deltagandet sett ut bland respondenterna. * = Elever som nekat samtycke och därför inte svarat på någon fråga

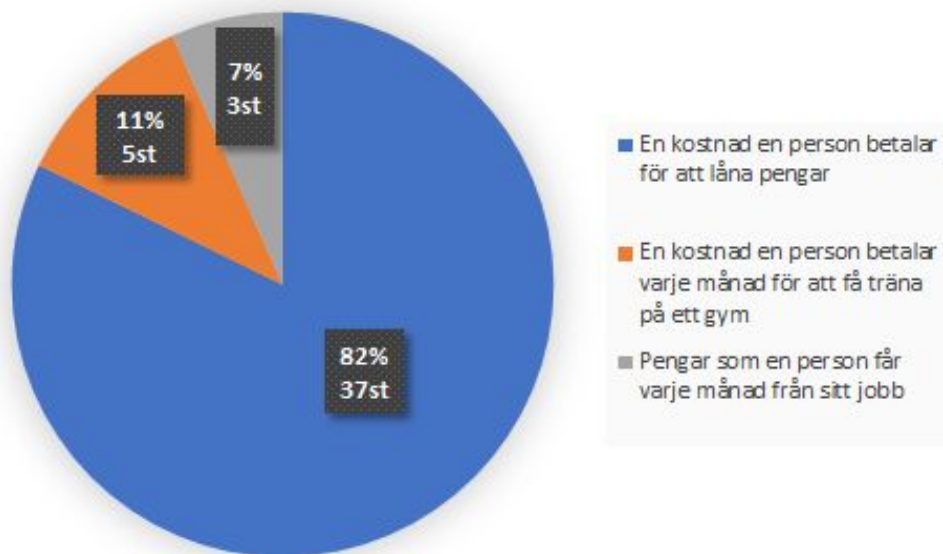
5.1. Respondenter som vi väljer att exkludera på grund av misstanke för slumpmässiga/oärliga svar

Efter att ha gått igenom respondenternas svar en och en, misstänkte vi en respondent för att endast ha klickat sig igenom enkäten. Denna svarade fel i fem av sex av flervalfrågorna, och svarade med endast ett ord eller bokstav i den andra delen av enkäten då man var tvungen att skriva minst ett tecken i varje svarsruta för att kunna ta sig vidare och avsluta formuläret. Varför vi väljer att ta bort denna respondents svar är för att denna elevens svar påverkar resultat- och diskussionsdelen. Utöver denna elev lyckades vi inte identifiera någon annan som vi misstänkte ha klickat sig igenom formuläret och därför exkluderades inte någon annan bort. Efter exkludering av denna misstänkta respondent blev vi kvar med 45 giltiga svar.

5.2. Del ett av frågeformuläret - den kvantitativa delen

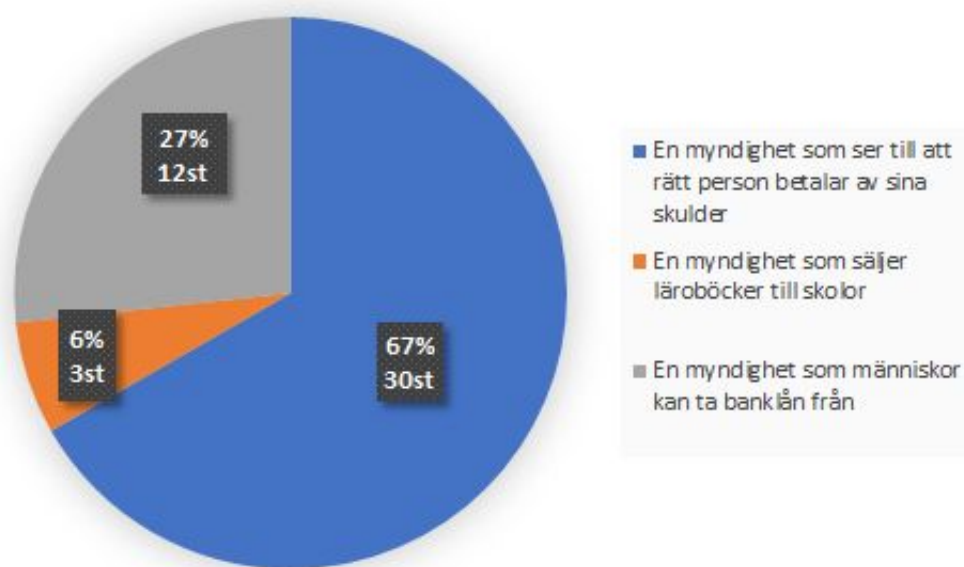
Här nedan presenteras respondenternas svar på flervalsfrågorna i den första delen av frågeformuläret i form av cirkeldiagram. Blå del i respektive cirkeldiagram är korrekt svar.

5.2.1. Vad är "ränta"?

Figur 4. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om vad "ränta" är (n=45)

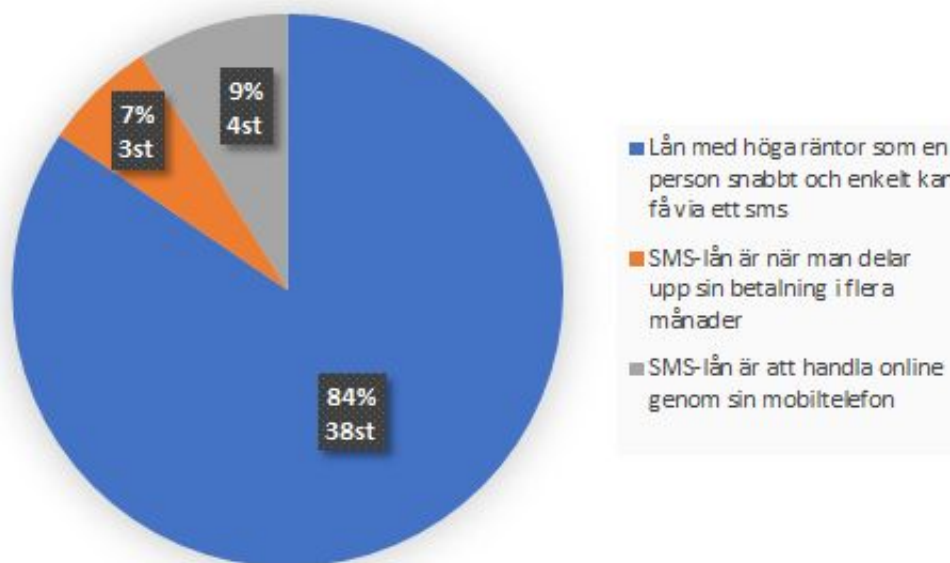
5.2.2. Vad är "Kronofogden"?

Figur 5. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om

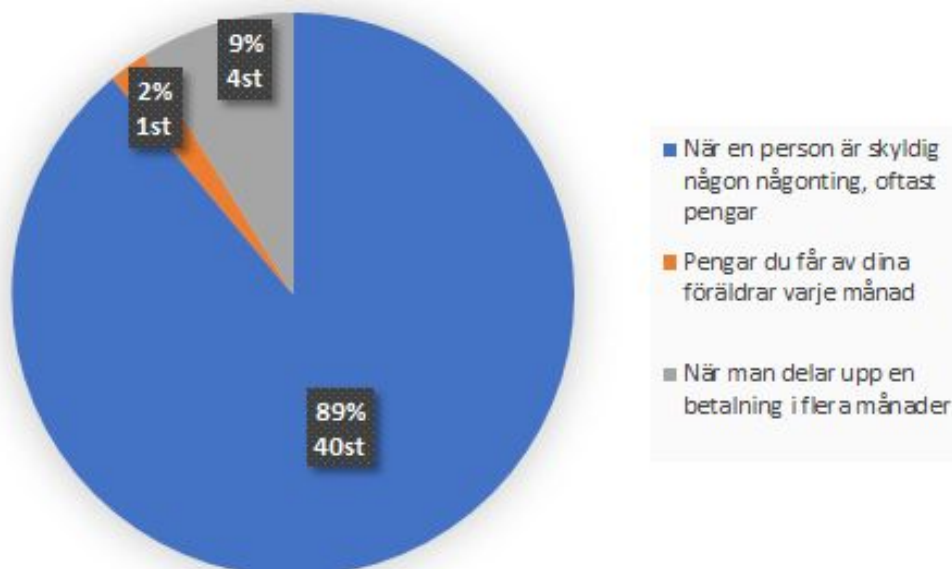
vad "Kronofogden" är (n=45)

5.2.3. Vad är "SMS-lån"?

Figur 6. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om vad "SMS-lån" är (n=45)

5.2.4. Vad är "skuld"?

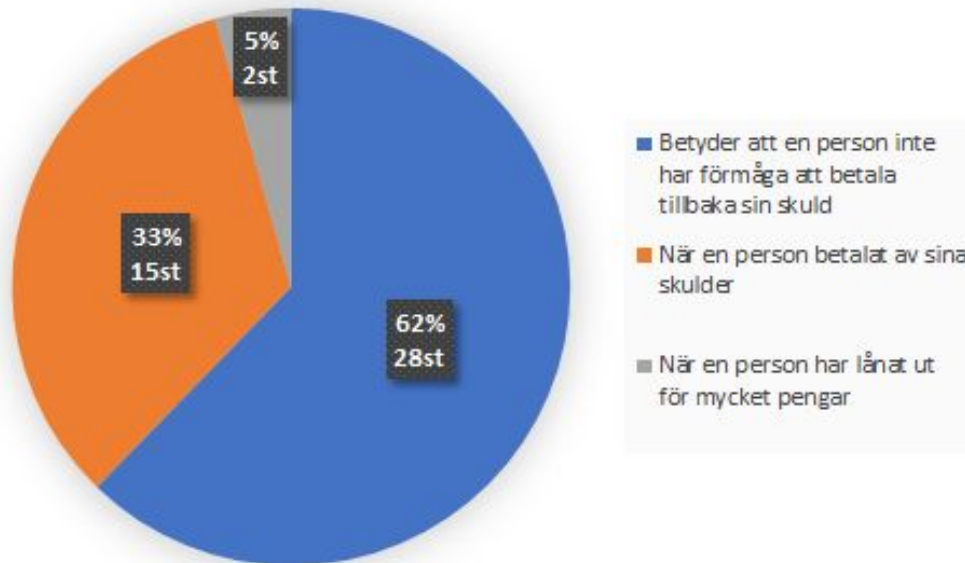

Figur 7. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om vad "skuld" är (n=45)

På diagrammet syns det tydligt att respondenterna allmänt har bra förståelse för detta begrepp. Utav 45 svar har 40 svarat rätt. Fyra av respondenterna svarar att skuld är när man delar upp en betalning i flera månader, vilket egentligen är definitionen för ett av de andra begreppen i

formuläret - "delbetalning".

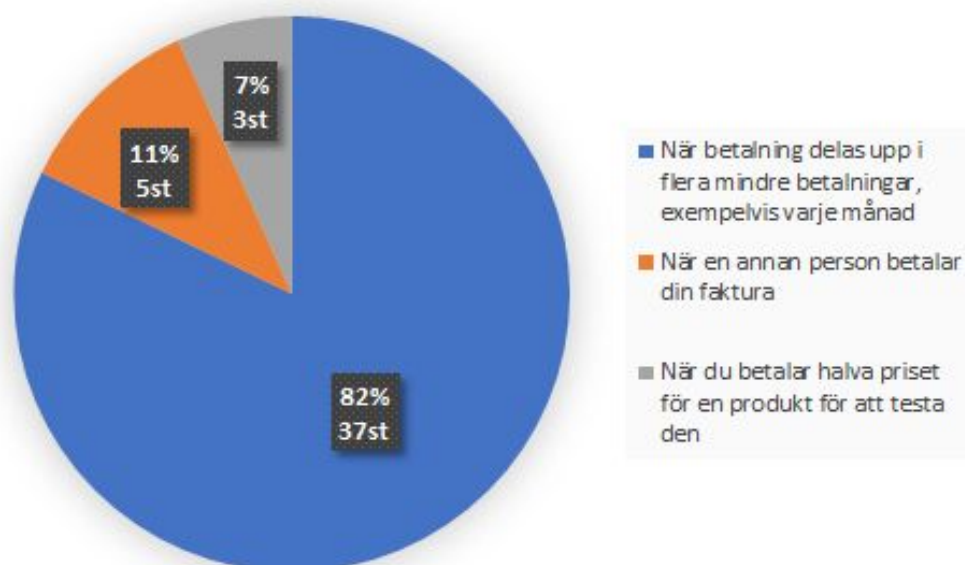
5.2.5. Vad är "överskudsättning"?

Figur 8. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om vad "överskudsättning" är (n=45)

Här förekommer det att majoriteterna av respondenterna har svarat rätt. Av 45 svar har 28 svarat rätt, och 17 svarat fel. En tredjedel av respondenterna, dvs. 15 st, svarar att överskudsättning innebär att en person lånat ut för mycket pengar

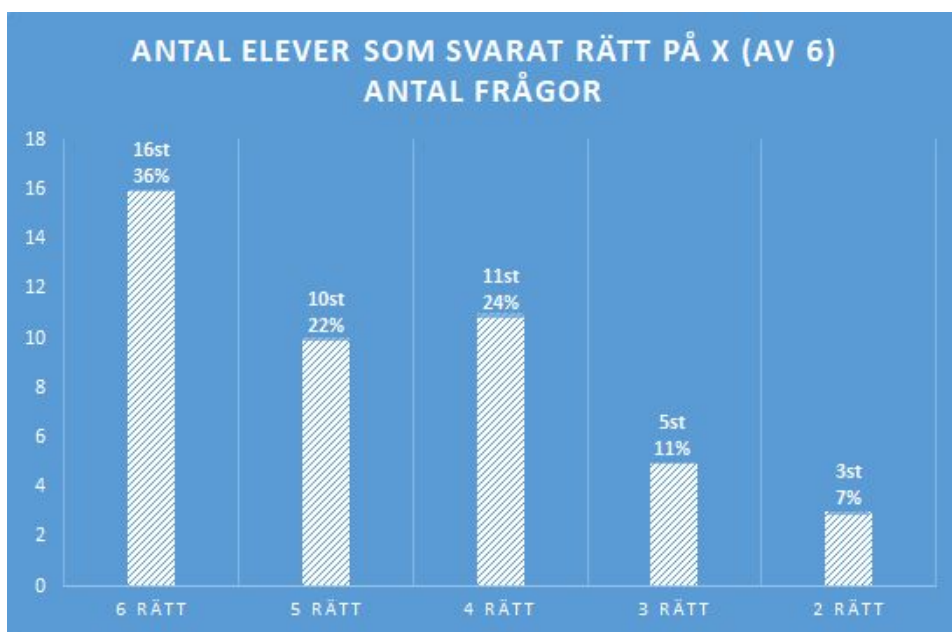
5.2.6. Vad är "avbetalning/delbetalning"?

Figur 9. Ett cirkeldiagram över fördelningen av respondenternas val av svarsalternativ för frågan om vad "avbetalning/delbetalning" är (n=45)

En majoritet svarar rätt på denna fråga - mer specifikt har 37 svarat rätt och åtta fel. Utav de fyra respondenter som i frågan om vad "skuld" är och som valt det svarsalternativ som definierar detta begrepp, dvs "delbetalning", svarade två av dessa rätt i denna fråga om "delbetalning". Av de två som svarade fel svarade ena att delbetalning är "när en annan person betalar din faktura", och den andra att delbetalning är "när du betalar halva priset för en produkt för att testa den".

5.2.7. Översikt del ett

Figur 10. Ett stapeldiagram över hur många respondenter som svarat rätt på olika antal frågor (n=45)

Stapeldiagrammet ger en överblick på hur respondenterna svarat på de sex frågorna av frågeformulärets första del. Totalt har som sagt 45 respondenter svarat, 16 av dessa hade rätt på alla sex frågor. Staplarna visar ytterligare att majoriteten av respondenterna (37 elever) hade minst fyra rätt, och att åtta respondenter hade svarat fel på minst tre frågor.

5.2.8. Reflektion för resultatet av frågeformulärets första del

Resultaten från första delen av frågeformuläret, som bestod av sex flervalsfrågor med bestämda svarsalternativ, visar högstadeeleverna allmänt god kunskap och förståelse för de privatekonomiska begreppen som del ett omfattar. Utav fyra av dessa begrepp - ränta, skuld, SMS-lån och avbetalning/delbetalning, svarar mer än 80 % rätt av de deltagande respondenterna. I de övriga två begreppen däremot - överskudsättning och Kronofogden, är den procentuella siffran lite lägre - ca: 65 % rätt svarat för båda begreppen. Detta är ju självklart fortfarande en majoritet, däremot är det snäppet lägre än antalet rätt för de övriga

fyra begreppen. Denna skillnad kan självklart bero på olika faktorer, exempelvis att eleverna upplevde att svarsalternativen för de två begreppen överskulsättning och Kronofogden var svårare än svarsalternativen för de övriga fyra frågorna och att det kanske fanns ett väldigt tydligt svarsalternativ för dessa fyra andra begrepp. Det kan också bero på att dessa två begrepp som eleverna generellt hade lite svårare för kan vara begrepp som eleverna ännu inte gått igenom i sin HKK undervisning. Vi tror att det är den sistnämnda anledningen som resulterat i att antalet rätt för dessa två begrepp var lägre.

5.3. En kvalitativ förståelse av skuld

Här nedan presenteras hur respondenterna resonerat kring skuld i sina svar i frågeformulärets andra del - den kvalitativa delen (för mer översiktlig presentation av hur respondenterna svarat i del två av frågeformuläret se bilagor ett-fyra längst ned). Detta bygger på en tematisk analys där vi identifierat tre teman utifrån elevernas förståelse för skuld.

5.3.1. Handlingskonsekvent

Respondenterna ser skuld som något som är resultatet av ens egna handlingar, exempelvis genom ens köpbeteende inom e-handel - här menar respondenterna att det är lätt att tappa kontrollen vid näthandel, exempelvis genom kraftig marknadsföring på näthandelsajterna. Detta är även något som lyfts fram av tidigare studier och artiklar, bland annat i studier av Kronofogden (2018) och även i en studie av Dahlin och Lindstam (2018). Där förklaras att näthandel blir en allt mer vanligare orsak för ungas skuldsatthet ju mer den växer. Så här förklarar en av våra respondenter:

"Nackdelar med att shoppa online är att man kanske inte har pengar och köper en produkt och köper ändå och tänker att man ska betala i efterhand men ändå inte gör det vilket kan leda till skuld. Vilket då betyder att man hamnar i kronofogden." (Tjej, årskurs 7).

Sedan har vi SMS-lånen - ett medel, som tack vare digitaliseringen, är väldigt smidigt och lättillgängligt för alla med tillgång till en mobiltelefon och som behöver ett snabbt lån. Respondenterna menar däremot att detta smidiga medel enkelt kan resultera i skulder för låntagaren lyfter. Även detta är något som lyfts fram av flera tidigare studier, bland annat i en studie av Dässman och Yakoub (2014) som visar att SMS-lånens lättillgänglighet är en vanlig orsak till unga vuxnas skuldsatthet. En kille från årskurs 9 i vår studie uttrycker sig så här:

"Vad jag vet är SMS lån dåligt för att man får jättehöga skulder för att räntan är hög. Det kan såklart vara bra vid situationer man behöver pengar akut, men man måste förstå då att det kan snabbt bli höga kostnader" (Kille, årskurs 9)

Respondenten menar att det är väldigt viktigt för en person att förstå att ett SMS-lån snabbt kan resultera i höga kostnader, och att detta i sin tur kan leda till skuldsättning och vara ett

dåligt beslut när en person inte har förstått denna aspekt av lånet. En handling som detta - att helt enkelt ansöka om ett SMS-lån utan att förstå dess möjliga konsekvenser - är en handling som kan resultera i skuldsättning. En annan respondent nämner ett TV-program som handlar om just detta - att ens ignorans och dåliga konsekvensbedömning av exempelvis ett SMS-lån just kan leda till skuld:

"Det är inte bra för att många hamnar i skulder, som i programmet Lyxfällan är det många där som har jättehöga skulder på grund av SMS-lån, och många av dem blir chockade när de får höra hur stora skulder de har till SMS lånen, jag tror det är för att det är jätte höga räntor och många tänker inte på det när dem tar lånen för dem kanske behöver bara pengar snabbt" (Kille, årskurs 7)

5.3.2. Konsekvensskapande

Respondenterna ser inte bara skuld som något som är konsekvenser av dåliga beslut och handlingar, utan att skuld även kan leda till andra konsekvenser. Konsekvenser som exempelvis att inte ha pengar kvar i fickan, att hamna i överskuldsättning eller Kronofogden, att sluta upp med högre kostnader än förväntat etc. Studier av Kronofogden visar unga vuxna med obetalda räkningar ökar - detta även om det totala antalet skuldsatta minskar (Kronofogden, 2018). Ytterligare en konsekvens som lyfts fram bland respondenterna är att det kan vara jobbigt att ha en skuld för att den skuldsatta hela tiden måste gå runt och tänka på hur denna ska betala tillbaka skulden - såhär förklarar en respondent:

"Det blir alltså man kan inte tänka på vad man vill ha utan så måste man tänka att spara pengar att ge till en vän." (Tjej, årskurs 7)

5.3.3. Progressivt växande

En av de konsekvenser som nämns i det tidigare temat är just att skuldkostnaderna kan växa till att bli väldigt höga, ofta högre än vad förväntat. Detta är mest relevant för SMS-lånen där räntekostnaderna kraftigt kan öka progressivt. Såhär skriver en respondent i frågan om vilka för- samt nackdelar denna ser med SMS-lån:

"Inga fördelar, endast nackdelar som sätter folk i skyhöga skulder" (Kille, årskurs 9)

Som vi ser, en väldigt kort förklaring av respondenten där denna kortfattat menar på att skulder kan vara farliga då de snabbt kan växa och resultera i höga skulder ifall den skuldsatta inte tar tag i problemet hårt och tar situationen allvarligt.

5.4. Hur högstadieelever förstår fenomenet skuld i digitala sammanhang

I resultatet av insamlad kvantitativ data (flervalsfrågorna) ser vi hur 89 % (40 av 45 respondenter) svarar rätt på flervalsfrågan om vad fenomenet skuld är för något (se figur 8). Totalt svarar alltså endast 11 %, eller fem respondenter, fel på denna fråga. I frågan för vad överskuldsättning (se figur 9) var däremot ser vi att det är betydligt mindre som svarar rätt (28 st; 62 %), detta kan ju självklart bero på olika faktorer som exempelvis att eleverna inte gått igenom begreppet. Vad Kronofogden var för något var det ungefär lika många som visste, här svarade 30 respondenter rätt (67 %)

Generellt visar elevernas svarande i del två på att eleverna har god förståelse för vissa privatekonomiska principer och begrepp i praktiken. Vi ser tydligt att eleverna förstår risker och har generellt ett konsekvenstänk bakom sina privatekonomiska handlingar, exempel för köp av något som har ett pris som är större än det en själv har - en miniresa i det här fallet. Här visar eleverna att de förstår principen om att ens handlingar kan skuldsätta en och att det kan medföra andra risker också. I denna del av enkäten får eleverna även svara på vad de tycker om fenomenet näthandel som idag är en väldigt central och stark del av det konsumtionssamhälle vi idag lever i, och som kraftigt utvecklats de senaste 10-20 åren på grund av digitaliseringen. Elevernas svar visar att dem generellt förstår att, även med näthandels många fördelar som exempelvis tidsbesparing och bekvämlighet, också har flera nackdelar som exempelvis berör ens säkerhet, socialitet och köpbeteende (se bilaga 1). Flera av respondenterna förstår att näthandel kan ha stark påverkan på ens köpbeteende, exempelvis genom kraftig marknadsföring på e-handelssidorna, eller att en person som konsument lätt kan falla i fällan att beställa hem för många och onödiga produkter på grund av att det är så lätt att se hela utbudet via en hemsida. Även att ett påverkat köpbeteende kan leda till skuld lyfts fram av respondenter vilket visar på god förståelse för hur ens handlingar enkelt kan leda till skuldsättning. En tjej från årskurs 7 menar att detta kan vara en lätt fälla att hamna i för de som näthandlar och inte har mycket pengar, och istället beställer saker på faktura som denna planerar att betala i efterhand men som personen i efterhand kan ha svårigheter med att betala av. Denna respondent förklarar då att en sådan person då självklart hamnar i skuld, och att denna också kan hamna i Kronofogden.

I en annan fråga i frågeformulärets andra del får eleverna resonera kring begreppet SMS-lån (se bilaga två) - ett medel som växt fram tack vare digitaliseringens och teknologins kraftiga utveckling de senaste åren. Även här visar det sig att eleverna förstår att ett smidigt privatekonomiskt alternativ som SMS-lån snabbt kan resultera i skuldsättning. Respondenterna menar att SMS-lån kan vara bra i nödsituationer, men att det är jätteviktigt att låntagaren är medveten om riskerna.

Även i den sista frågan av enkätens andra del (se bilaga fyra) visar eleverna god förståelse för fenomenet skuld. Här fick eleverna svara på om de skulle vilja åka på en miniresa som kostade fem gånger så mycket som deras månadspeng. Däremot fanns det två lånealternativ som respondenterna kunde välja mellan, en med en kortare

återbetalningsperiod men som var utan ränta och med hela månadspengen som månadsbetalning, och ett annat lånealternativ där lånet innebar en dubbelt så lång återbetalningstid med en lägre månadsbetalning. Det andra alternativet innebar även att det skulle bli en summa över varje månad från månadspengen, men som dock hade en total återbetalningskostnad som var 1000 SEK, eller 40 %, mer än resepriset. Här valde de flesta respondenter att helt enkelt stanna hemma då de anser att det skulle vara onödigt att betala för något en inte har råd med och som skulle innebära att denna då skuldsätter sig. Däremot valde några få av respondenterna något av lånealternativen, men även i dessa förklaringar ser vi en förståelse för skuldsättning bland de som valde det första alternativet som innebar att hela ens månadspeng gick åt att varje månad betala av ett lån utan extra kostnader eller räntor - här förklarade dessa respondenter att de hellre betalar av ett lån snabbt utan extra kostnader även ifall detta skulle innebära att de inte skulle ha pengar över från månadspengen då dessa föredrar att inte ha räntor eller höga skulder.

6. Analys och diskussion

Frågeställningen för studien är, som tidigare nämnt, följande:

- *Hur förstår högstadieelever i Stockholmsområdet privatekonomiska fenomenet skuld?*

Från resultatet och den tematiska analysen vi utfört ser vi att högstadieeleverna har god förståelse för det privatekonomiska fenomenet skuld. Detta ser vi genom elevernas nyanserade svar och förklaringar där de bland annat visar grundkunskaper i vad skuld är för något, men även visar sig behärska ett bra konsekvenstänk för hur ens handlingar kan leda till olika konsekvenser som exempelvis skuld. Vi ser även att eleverna förstår att digitala medel spelar en stor roll i frågan om privatekonomi och skuld - eleverna förstår att digitala medel som exempelvis näthandel eller SMS-lån kan vara bakomliggande faktorer till skuldsättning eller överkonsumtion.

Här nedan gör vi en djupare analys av det resultat som vi fått fram - detta genom bland annat jämförelser med tidigare studier och resonering om hur vår studie förhåller sig till validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

6.1. Jämförelse med tidigare studier

Tidigare studier (Dahlin & Lindstam, 2018; Dässman & Yakoub, 2014; Nasirova & Sulaiman, 2014) som använts i detta arbete har visat på att unga vuxna hamnar i skulder oftast på grund av låga inkomster, överkonsumtion, otillräcklig förståelse och kunskap om privatekonomiska principer och medel. Många av dessa faktorer och anledningar lyfts även fram av respondenterna i vår studie, flera av respondenterna menar att folk i deras omgivning och unga i allmänhet har dålig kontroll över sin privatekonomi och behärskandet av ett konsekvenstänkesätt vid exempelvis SMS-låntagande och vid näthandel.

Respondenterna i vår studie visar att de förstår privatekonomiska principer som exempelvis hur tid, värde och tillgångar är kopplade till varandra, samt har ett konsekvenstänkande vilket var förvånande då tidigare studier (Dässman & Yakoub, 2014) visar att unga vuxna har svårt att tänka långsiktigt eller på konsekvenser av ens handlande. Däremot är denna brist på privatekonomiska kunskaper inget som vi i större grad märkt av bland de inblandade respondenterna. Självklart har det funnits ett fåtal av respondenterna som visat lite brister i förståelsen för privatekonomiska principer och exempelvis inte visat ett konsekvenstänkande i sina förklaringar, men det har endast varit en liten minoritet av de deltagande eleverna.

I den andra delen av enkäten hade vi en fråga för att se vad våra respondenter föredrog mellan kort- eller kontantbetalning och varför. I denna fråga ser vi att de flesta respondenter faktiskt föredrog kortbetalning då det är smidigare och enklare, samt att det är enkelt att via mobilapplikationer se hur pengar spenderas. Dessa respondenter anser att det är

mycket smidigare och enklare med kortbetalning och att det är lättare att ha kontroll över sina pengar genom olika mobilapplikationer. De resterande som föredrar kontantbetalning har i allmänhet förklarat att detta har varit en vana och att de känner sig lite otekniska för kortbetalning. Flera av dessa menade också på att de hellre betalar kontant för att bli av med alla sina kontanter först och inte bär runt på dem. Dässman och Yakoub (2014) visar i sin studie att kortbetalningar potentiellt kan leda till överkonsumtion bland unga vuxna på grund av att konsumtion är skilt från de fysiska tillgångarna. Detta är dock inget vi lagt märke till på någon av respondenternas svar i frågan över vilket betalsätt de föredrar då flera av respondenterna, som tidigare nämnt, upplever att det är enklare att hålla koll på sina pengar via exempelvis mobilapplikationer. Detta är ju då i klar motsats till det som visas i Dässman och Yakoubs (2014) studie.

I Xhemajli och Collings (2009) studie lyfter intervjuade högstadieelever fram ett bekymmer om kunskapsbrister inom privatekonomi bland ungdomar och att ungdomar oftast prioriterar dåligt vid konsumtion samt att ungdomar påverkas mycket av media och reklam vid sin konsumtion. Detta lyfts även fram av våra respondenter i frågan om deras åsikt om näthandel då dessa menar på att all reklam på näthandelssidorna påverkar ens köpbeteende.

I en annan tidigare forskning som använts för detta arbete visar det sig att mellanstadieelever (årskurs 4-6) visat sig vara medvetna konsumenter och förstå grundläggande privatekonomiska principer även om dessa inte behärskar ett stort ordförråd med finansekonomiska begrepp (Hernvall & Söderberg, 2019). Detta är något som stämmer bra överens med utfallet av vår studie då eleverna i sina förklaringar visar sig förstå privatekonomiska principer och vara medvetna konsumenter vid exempelvis näthandel även om dessa inte använts i stora uträkningar av privatekonomiska begrepp i sina förklaringar.

6.2. Hur denna studie förhåller sig till reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

6.2.1. Reliabilitet

Vi kan självklart inte garantera att ifall en annan person utför samma studie med samma frågor på samma elever att de skulle få exakt samma svar och utfall som vi fick - detta då en individ i princip aldrig är 100 % konsistent och deras svar varierar över tid och rum. Vad vi kan säkerställa är dock att alla svar insamlade för studien kommer från högstadieelever, detta har vi säkerställt genom att ha varit i kontakt med en högstadielärare som delat ut enkäten till sina högstadieelever, samt att vi kontaktat nära och kära som vi vet antingen går i högstadiet, eller som har småsyskon som går i högstadiet. Detta innebär ju självklart inte heller att de högstadieelever som deltagit i vår studie är en representation för nationens alla högstadieelever, däremot ger de inblandade elevernas svar en insyn för hur tankesätt och förståelse inom privatekonomiska principer och skuld kan se ut.

Vi har även, till vår bästa kapabilitet, följt ut metoderna även ifall vi var tvungna

att ställa om och planera om på grund av Covid-19 pandemin. Vi tror att vi kanske hade fått lite mer utförliga och nyanserade svar ifall vi fick möjligheten att utföra studien som det egentligen var planerat - via besök till grundskolan och ha gruppdiskussioner i fokusgrupper, däremot känner vi ändå att vi lyckats bra med att istället använda ett nätbaserat frågeformulär som var uppdelat i två delar, en kvantitativ- och en kvalitativ del. Enkäten inleds med den kvantitativa delen som bestod av sex flervalsfrågor, detta för att ge eleverna en mjukstart innan de större frågorna med öppna svarsalternativ kom i den andra delen av enkäten. Detta anser vi också ökar trovärdigheten då vi anser att eleverna engagerat sig mer i den andra delen för att förklara så gott de kan än ifall vi endast hade haft frågor med öppna svarsalternativ vilket på ett sätt troligen hade skrämt bort eleverna och inneburit mindre engagemang i förklaringarna.

6.2.2. Validitet

För att vår undersökning skall ha god validitet har vi försökt ställa rätt frågor som är passande för högstadieelever och deras förväntade nivå av privatekonomiska kunskaper. Detta har vi lyckats med genom nära kontakt med den lärare vi varit i kontakt med från grundskolan från skolan som gått med på att delta i studien. Genom lärarens feedback och önskemål konstruerade vi fram vår enkät som denna lärare till slut nöjde sig med och skickade ut till sina elever.

För att ytterligare stärka validitet i studien utförde vi en närmare analys av respektive respondents svar för att försöka identifiera misstänkta respondenter som möjligtvis endast klickat sig igenom enkäten. Vi lyckades, som tidigare nämns i texten, identifiera en respondent vi misstänkte ha klickat sig igenom enkäten och ej visat något engagemang. Genom att exkludera denna misstänkta respondentens svar förstärks validiteten smått då denna respondents svar inte påverkar resultatet i stort, även om det endast skulle innebära en liten påverkan då det var en respondent utav 46.

6.2.3. Generaliserbarhet

Då vi totalt har fått in ungefär 45 svar är det svårt för att kunna dra slutsatsen om att det resultat vi fått fram kan användas som en generell mall för hur Sveriges resterande högstadieelever förstår sig på privatekonomi och de frågor som vi ställt. Det skulle inte bara behövas ett mycket större antal svar för att kunna generalisera det resultat vi fått fram, utan även inkludera olika skolor från olika delar av landet vilket skulle ökat möjligheterna att generalisera.

6.3. Avslutande tankar och reflektioner

Vi ser generellt att eleverna har god förståelse för det privatekonomiska fenomenet skuld och att eleverna generellt behärskar ett konsekvenstänk där de förstår hur ens handlingar exempelvis kan resultera i skuldsättning. Eleverna förstår sig också på att de digitala medel

som denna studie tar upp, nämligen näthandel och SMS-lån, kan ha många nackdelar även om de på många sätt är bra för oss människor och har många fördelar. Eleverna visar ju också ganska god förståelse för begreppen i del ett av enkäten, men det är svårt för oss att kunna dra en slutsats att eleverna förstår begreppen lika bra som de procentuella siffrorna över svaren visar - detta på grund av att vissa av frågorna haft svarsalternativ där ett av alternativen har varit ett väldigt självklart val för begreppet i fråga, och andra svarsalternativ för andra begrepp där det har varit lite svårare att skilja på vilket som kan vara rätt - vi tror alltså att flera av respondenterna helt enkelt gissat sig fram i den första delen och inte behärskat full förståelse för begreppen innan enkätundersökningen. Detta hade självklart kunnat göras bättre genom att låta respondenterna kanske förklara med egna ord vad de tror begreppen i fråga betyder. I den andra delen tycker vi flera av respondenterna har varit väldigt duktiga och motiverat sina svar utförligt och haft intressanta tankar om de begrepp och frågor som tas upp i denna del. Vi ser, som tidigare nämnt, bra förståelse för skuld och bra förståelse för hur och vilka faktorer som kan resultera i skuldsättning. I övrigt tycker vi att studien har varit väldigt lyckat, speciellt med tanke på de olika åtgärder vi var tvungna att ta med tanke på utvecklingen av Covid-19 pandemin som betydde att vi valde att inte fysiskt besöka en skola och utföra studien genom fokusgrupper och intervjuer, och istället valde vi då som åtgärd att konstruera ett frågeformulär som är av både kvantitativ samt kvalitativ karaktär.

6.4. Förslag på vidare forskning

Denna studie syftar endast till att studera högstadieelevers förståelse av det privatekonomiska fenomenet skuld i digitala sammanhang. För att få en bredare insyn och förståelse för hur ungdomar och unga vuxna förstår skuld och privatekonomi i digitala sammanhang har vi tagit förslag på vidare forskning. Dessa förslag tror vi är steg i rätt riktning för att ta fram åtgärder och hjälpmedel för att hjälpa ungdomar och unga vuxna att inte hamna i privatekonomiska problem som skuldsättning t.ex. Dessa frågeställningar har vi tagit fram som förslag på vidare forskning:

- Hur är det att leva i dagens digitaliserade konsumtionssamhälle som ungdom?
- Hur skulle införandet av privatekonomi som ett kärnämne i högstadiet påverka ungdomars skuldsättning?
- Hur kan unga vuxnas medvetande och konsekvenstänkande för privatekonomiska handlingar förstärkas?
- Hur kan Skolverket göra för att öka ungdomars och unga vuxnas uppfattning om skuld och öka deras konsekvenstänk?

6.5. Slutsats

De slutsatser vi kan dra utifrån studien är att högstadieelever, åtminstone de inblandade i denna studie, generellt har god förståelse för vad privatekonomi och skuld är samt en bra uppfattning om hur digitala medel kan påverka dessa fenomen och vara medel som lätt kan leda till skuldsättning. Eleverna förstår även hur skuld kan bildas utifrån olika handlingar och beslut vi människor gör inom exempelvis vår konsumtion. Detta stämmer till viss grad överens med tidigare forskning som visar på liknande resultat, att unga helt enkelt behärskar grundläggande kunskaper inom privatekonomin, däremot finns det ju statistik och artiklar och studier som visar att många unga vuxna hamnar i skuldsättningar och att detta kan bero på kunskapsbrister inom privatekonomi - detta är inget som vi direkt kan se ett samband med resultatet ur vår studie. Självklart är unga vuxna lite äldre än högstadieelever, alla unga vuxna var ju några år tillbaka också högstadieelever, och därför känner vi att det fortfarande har varit relevant och lämpligt att kunna göra denna jämförelse med statistik om de unga vuxna med resultatet av vår studie.

7. Referenser

Abele A. & Marnelius J., 2014. *Varning för snabblån - en studie om effekter av varningar i rörlig marknadsföring av snabblån*. Länk: <http://arc.hhs.se/download.aspx?MediumId=2143>. Hämtad 23/02/2020

Agarwal, S., Amromin, G., Ben-David, I., Chomsisengphet, S. & Evanoff, D. D., 2010. *Financial counseling, financial literacy, and household decision making*. Pension Research Council Working Paper (2010-34). Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Agarwal, S., Driscoll, J. C., Gabaix, X. & Laibson, D., 2009. *The age of reason: Financial decisions over the life cycle and implications for regulation*. Brookings Papers on Economic Activity, vol. 2009, nr. 2, ss. 51-117.

Anstrell A., 2018. *Privatekonomi i skolan*. Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/privatekonomi-i-skolan_H6021426. Hämtad 02/02/2020

Audin K., Barkham M., Bradley M., Cooke R. & Davy J., 2006. *Student debt and its relation to student mental health*. Journal of Further and Higher Education, 28:1, ss. 53-66

Billing C., 2017. *Vad är skuld?* Länk: <https://qred.com/se/blog/vad-ar-skuld/> Hämtad 12/05/2020

Bosaeus J., 2018. *Vad är en betalösning?* Länk: <https://blogg.collector.se/handel/vad-ar-en-betallosning> Hämtad 13/05/2020

Braun V. & Clarke V., 2006. *Using Thematic Analysis in Psychology*. [online]. Länk: https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_Thematic_Analysis_in_Psychology. Hämtad 16/03/2020

Bridges S. & Disney R., 2010. *Debt and Depression*; Journal of Health Economics, vol. 29, issue 3.

Carlgren F., 2020. *BNP per capita*. Länk: https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/BNP-per-capita/?gclid=Cj0KCQjwn7j2BRDrARIsAHJkxmyKBhuS7hAGK83-QtppXUKeyWbWLXWvztDVQYfsQN9mKXc0G9zmNu4aAjAcEALw_wcB Hämtad 20/05/2020

Colling S. & Xhemajili S., 2009. *Hur ser Staffanstorps ungdomar på sin privatekonomi?* [online] Länk: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1415432&fileOid=1423419> Hämtad 14/05/2020

Holgersson P., [n.n]. *Vad är delbetalning?* Länk: <https://www.consector.se/ordlista/delbetalning/> Hämtad 20/04/2020

Dagobert M., 2017. *Vad är överskuldssättning?* Länk: <http://www.kontaktpunkt.se/vad-ar-overskuldssattning/> Hämtad 01/05/2020

Dahlin P. & Lindstam M., 2018. *Så drar unga på sig skulder.* Länk: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sa-skuldsatter-sig-ungdomar> Hämtad 16/04/2020

Denscombe M., 2014. *The good research guide : for small-scale social research projects.* 5e upplagan. Maidenhead, England : McGraw-Hill/Open University Press. ISBN: 0335264700

Dynamic Work Solutions. 2013. Kvalitativ intervjuteknik & Analys (publicerad 2013-03- 05). Länk: <http://www.dynamic-work.se/hr-bloggen/kvalitativ-intervjuteknik-och-analys> Hämtad 16/03/2020

Dässman & Yakoub, 2014. *Unga vuxnas skuldsatthet.* Länk: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:714621/FULLTEXT01.pdf>. Hämtad 20/02/2020

Eriksson S., 2018. *Här är de vanligaste skulderna hos Kronofogden för unga.* Länk: <https://nyheter24.se/nyheter/919278-har-ar-de-vnalgatse-skulderna-for-ungdomar-under-20>. Hämtad 07/02/2020

Fay B., 2019. *The Emotional Effects of Debt.* Länk: <https://www.debt.org/advice/emotional-effects/>

Gerardi, K., Goette, L. & Meier, S. (2013). Numerical ability predicts mortgage default. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 110, nr. 28, ss. 11267- 11271.

Hansson M., 2004. *Identiteternas Marknad.* Länk: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1355209&fileOid=1355210>. Hämtad 20/02/2020

Hernwall P., Hullgren M. & Söderberg I., 2018. *Slutrapport – Barns utvecklade förståelse av ekonomi – och utvecklingen av ett lärarstöd.*

Hernwall P, Söderberg I., 2019. Elevers förståelse av grundläggande privatekonomiska principer – implikationer för undervisning i HKK

Infovoice, 2002. *Validitet och reliabilitet*. Länk: <http://infovoice.se/fou/bok/10000035.shtml>
Hämtad 15/05/2020

Johannesson P. & Perjons E., 2014. *An Introduction to Design Science*. Springer International Publishing AG. ISBN: 9783319106311

Kaharascho M., Salonen T. & Soares M., 2018. *Barnfattigdom i Sverige – Rädda Barnen 2018*.

Klarna, [n.n]. *Ekonomi*. Länk: <https://www.klarna.com/se/smooth-app/>. Hämtad 09/02/2020

Kronofogden, 2019. *Rekordfå hos Kronofogden - men skulden ökar*. Länk: <https://www.kronofogden.se/78122.html>. Hämtad 12/02/2020

Kronofogden, 2019 [2]. *Kraven hos Kronofogden historiskt höga*. Länk: <https://www.kronofogden.se/80481.html>. Hämtad 12/03/2020

Kronofogden, 2018. *Näthandel, vårdavgifter och mobilräkningar - första skulderna bland unga*. Länk: <https://www.kronofogden.se/77462.html>. Hämtad 19/02/2020

Kronofogden, [n.n]. *Antal skuldsatta*. Länk: <https://www.kronofogden.se/statistikantalskuldsatta.html>. Hämtad 04/02/2020

Kronofogden [2], [n.n]. *Vårt uppdrag*. Länk: <https://kronofogden.se/vartuppdrag.html>. Hämtad 01/02/2020

Lange M., 2017. *Food Safety Learning in Home and Consumer Studies*. Länk: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1081338/FULLTEXT01.pdf>. Hämtad 12/02/2020

Lusardi, A., 2015. *Financial literacy: Do people know the ABCs of finance?* Public Understanding of Science, vol. 24, nr. 3, ss. 260-271.

Lusardi, A. & Tufano, P., 2015. *Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness*. Journal of Pension Economics and Finance, vol. 14, nr. 4, ss. 332-368.

Mason C., 2018. *Martin: '100,000 attempt debt suicide each year - stop the debt threats'*.

Länk:

<https://www.moneysavingexpert.com/news/2018/11/more-than-100-000-people-in-problem-debt-attempt-suicide-each-year/> Hämtad 15/02/2020

MyLoan, [n.n]. *Vad är SMS-lån?*. Länk:

https://www.myloan.se/ordlista/SMS_lan. Hämtad 04/03/2020

Nasirova G. & Sulaiman S., 2014. *Överskuldssättning*. Länk: <http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:731750/FULLTEXT01.pdf>. Hämtad 22/02/2020

Prensky M., 2005. *What can you learn from a Cell Phone? Almost Anything!* Journal of Online Education, vol. 1, nr. 5

Ratsit, 2019. *Färre är skuldsatta idag än för fem år sedan - ändå växer skuldberget*.

Länk: <https://www.ratsit.se/info/statistik/svenskarnas-skuldberg/>. Hämtad 25/02/2020

Riksdagen. Lag 2003:460, 2003. *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*. Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460. Hämtad 04/03/2020

Sara S., 2013. *Ekonomiska kretsloppet*. [youtube/video]. Länk:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=285&v=hVlvyiXeMnk&feature=emb_title
Hämtad 17/05/2020

SCB, [n.n]. *Konsumentprisindex (KPI), länk:*

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-konsumtion/konsumentprisindex/konsumentprisindex-kpi/> Hämtad 15/06/2020

Skolinspektionen, 2019. *Hem- och konsumentkunskap i årskurs 7-9*.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitet/granskningar/2019/hem--och-konsumentkunskap-ak-7-9/hem-och-konsumentkunskap.pdf>. Hämtad 16/02/2020

Skolinspektionen [2], 2019. *Hem- och konsumentkunskap i årskurs 7-9*. Länk:

<https://www.skolinspektionen.se/hem-och-konsumentkunskap-ak-7-9>. Hämtad 17/02/2020.

Skolverket, 2019. *Hem- och konsumentkunskap*. Länk:

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och>

fritidshemmet?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRHKK01%26tos%3Dgr%26p%3Dp&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa219f.
Hämtad 05/02/2020.

Skolverket [2], 2020. *Timplan för grundskolan*. Länk:
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/loroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/timplan-for-grundskolan> Hämtad 05/02/2020

Stango, V. & Zinman, J., 2011. *Fuzzy math, disclosure regulation, and market outcomes: Evidence from truth-in-lending reform*. *Review of Financial Studies*, vol. 24, nr. 2, ss. 506-534.

Svegot, 2020. *Om konsumism*. Länk: <https://www.svegot.se/2019/11/20/om-konsumism/>
Hämtad 22/05/2020

Van Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, R., 2011. *Financial literacy and stock market participation*. *Journal of Financial Economics*, vol. 101, nr. 2, ss. 449-472.

8. Bilagor

8.1. Bilaga 1 - fråga ett i del två av frågeformuläret, "näthandel"

Fråga ett av del två i frågeformuläret handlar om att respondenten motiverar vad de tycker om näthandel, och sedan lyfter fram dess för- och nackdelar.

Fördelar	Nackdelar
<p data-bbox="220 741 762 927">Tidsbesparande En vanligt förekommande fördel bland svaren handlar om att näthandel är snabbt och smidigt vilket sparar tid, och det är enklare att hitta det som söks genom nätet</p> <p data-bbox="220 969 762 1227">Skyddande Det lyfts fram av respondenterna att näthandel kan vara en viktig roll i dagens samhälle med den rådande Covid-19 pandemin. Genom att människor handlar hemifrån och ej från butikerna minimerar dem sina chanser att smittas av viruset</p> <p data-bbox="220 1270 762 1417">Bekvämt Respondenterna menar även att näthandel skapar en bekväm miljö för människor med sociala problem.</p>	<p data-bbox="823 741 1366 889">Påverkar köpbeteende Bekymret om att näthandel även kan leda till okontrollerat köpbeteende lyfts fram av respondenter.</p> <p data-bbox="823 931 1366 1079">Osäkert I svaren förekommer det bekymmer om näthandelns risker för att bli utsatt för exempelvis bedrägeri och identitetsstöld.</p> <p data-bbox="823 1122 1366 1234"><i>"Nackdelar med det är att oftast så brukar några sidor vara för förfalskade eller så blir man lurad." (Tjej, årskurs 7)</i></p> <p data-bbox="823 1276 1366 1424">Drabbar fysiska butiker Genom ökad näthandel minskar konsumeringen i de fysiska butikerna vilket drabbar butikerna menar respondenterna</p> <p data-bbox="823 1467 1366 1648">Dyrt & tar tid Respondenterna menar på att näthandel innebär långa leveranstider och ibland dyra fraktkostnader som ibland även är dyrare än den beställda produkten.</p> <p data-bbox="823 1691 1366 1803">Påverkar socialiteten Sist men inte minst lyfts problemet upp om att näthandel bl.a. ökar lathet.</p> <p data-bbox="823 1845 1366 2027"><i>"Jag tycker det höjer risken för lathet inom människor på grund av mindre interaktion med omvärlden. I extrema fall kan symptom tillkomma som exempelvis känslor av ensamhet, rädsla för andra eller negativa</i></p>

8.2. Bilaga 2 - Fråga två i del två av frågeformuläret, "SMS-lån"

Fråga två av del två i frågeformuläret handlar om att respondenten motiverar vad de tycker om SMS-lån, och sedan lyfter fram dess för- och nackdelar.

Fördelar	Nackdelar
<p>Bekvämt & smidigt alternativ SMS-lån är ett bekvämt alternativ för människor som behöver pengar snabbt och enkelt utan långa låneprocesser, exempelvis om en person är i en nödsituation. Respondenterna menar på att SMS-lånen endast bör ses som en sista-räddare vid nödsituationer.</p> <p><i>"Det kan såklart vara bra vid situationer man behöver pengar akut, men man måste förstå då att det kan snabbt bli höga kostnader"</i> (Kille, årskurs 9)</p>	<p>Kostsamt En av de största nackdelarna enligt respondenterna handlar om att SMS-lånen är väldigt kostsamma, och att denna kostnad kan bli väldigt hög tack vare de höga räntekostnaderna. Detta öppnar även dörrarna för risken att ej kunna betala tillbaka och bli skuldsatt.</p> <p>Lätt att bli skuldsatt Att SMS-lån leder till skuld är respondenterna överens om. Genom lånens höga räntekostnader ökar chanserna för låntagaren att ha svårigheter att betala tillbaka lånet.</p> <p>Pengarna är inte dina När en person tar SMS-lån äger den ju inte pengarna den får. Detta är en av nackdelarna med SMS-lånen enligt respondenterna. Dessa menar på att de inte gillar att ha pengar som inte är deras, utan att dem föredrar att använda egna pengar de själva tjänat.</p> <p>Säkerhetsrisker En annan stor nackdel med dessa lån är att det kan finnas säkerhetsrisker menar respondenterna på - detta då personen ger ut sina personuppgifter via SMS till företaget som denna tar lånet från</p>

8.3. Bilaga 3 - Fråga tre i del två av frågeformuläret, "kort-/kontantbetalning"

Fråga tre handlade om att respondenten skulle förklara ifall denna skulle betala med antingen kort eller kontant för ett köp av snacks för 50 SEK med antagandet att respondenten har 100 SEK i kortet och 100 SEK kontant.

Kort	Kontant
<p data-bbox="204 645 778 806">Smidigt En vanligt förekommande fördel bland svaren för valet av kortbetalning har att göra med dess smidighet.</p> <p data-bbox="204 862 778 1115"><i>"Kontanter är något som jag anser är krångligt att hålla koll på, jag tycker inte om att pilla i fickorna framför kassan samtidigt som det är en kö bakom mig ivriga till att köpa sina varor bara för att hitta en femkrona."</i> (Kille, årskurs 8)</p> <p data-bbox="204 1171 778 1424">Kontroll över ens spenderande En annan viktig faktor som lyfts fram handlar om att det är lättare att ha kontroll över sina pengar med kortbetalning, detta genom mobilapplikationer där personen ser hur och vart pengar har förbrukats</p>	<p data-bbox="810 645 1385 940">För att bli av med kontanter Många av dem som föredrog kontantbetalning menar på att dem gör det för att bli av med kontanter då samhället blir mer och mer kontantlöst ju mer tiden går, och även på grund av att risken att tappa bort dem eller glömma dem i olika fickor.</p> <p data-bbox="810 996 1385 1115"><i>"Kontant, gillar inte att gå runt med kontanter, tappar lätt bort de"</i> (Kille, årskurs 8)</p> <p data-bbox="810 1171 1385 1424">Vana/kontroll Här verkar flera av respondenterna som väljer kontantbetalning förklara att det är kontant dem är vana med. En av respondenterna förklarar även att denna är oteknisk och inte tycker om kortbetalning.</p> <p data-bbox="810 1480 1385 1774">Säkerhet Med kontantbetalning går det inte att spåra pengarna så som det kan göras med digitala pengar. Det är heller inte lika enkelt att bli lurad med kontant menar respondenterna på, för med kontantbetalning vet personen exakt hur mycket den ger ut och får tillbaka.</p>

8.4. Bilaga 4 - Fråga fyra i del två av frågeformuläret, "miniresa"

Sista frågan av del två handlar om en dyr resa som är över budgeten för respondenten enligt antagandet i själva frågan, och respondenten får sedan välja bland olika svarsalternativ för hur denna hade gjort samt en frågeruta där en motivering för svaret ges. Två av svarsalternativen hade resulterat i att respondenten hamnar i skuld.

<p>"Stanna hemma och inte åker- resa är för dyr för mig"</p>	<p style="text-align: center;">Onödigt</p> <p>De som valt detta alternativ är överens om att det är väldigt dumt och onödigt att åka på en resa när du inte har tillräckligt med pengar.</p> <p style="text-align: center;"><i>"För det är bara en resa, man kan åka någon annan gång när man får pengarna"</i> (Kille, årskurs 7)</p>
<p>"Tar ett lån från en vän som vill ha tillbaka 3500 SEK inom tio månader (350 SEK per månad)."</p>	<p style="text-align: center;">Pengar kvar i fickan</p> <p>Här framkommer det tydligt bland de respondenter som valt detta alternativ att de helt enkelt föredrar att ha pengar kvar i fickan varje månad (150 SEK kvar från månadspengen).</p>
<p>"Tar ett lån från en vän som vill ha tillbaka 2500 SEK inom fem månader (500 SEK per månad)."</p>	<p style="text-align: center;">Betala av lån så snabbt som möjligt</p> <p>För de respondenter som valt detta alternativ syns det tydligt ur motiveringen att de gärna vill bli av med skulder så snabbt som möjligt.</p>
<p>"Annat."</p>	<p style="text-align: center;">Andra lösningar</p> <p>Av de respondenter som ej valt något av de andra alternativen och istället valt att förklara ett eget förekommer tydliga bevis på att dessa respondenter tänker problemlösande. Lösningar som exempelvis istället vända sig till nära och kära och be om pengar (ej lån), resa lite längre fram eller att diskutera med föräldrarna och försöka övertyga dem.</p>

8.5. Bilaga 5 - frågeformuläret

Avsnitt 1 av 4

Studie om förståelsen för privatekonomi bland högstadielärover.

Denna enkät är en del av vår kandidatuppsats där vi studerar hur högstadielärover förstår privatekonomi. I detta frågeformulär får du svara på några frågor - vissa enkla alternativfrågor och andra frågor med öppna svar där du får förklara ditt svar.

Det är självklart frivilligt att delta i denna studien, men eftersom vi är mycket intresserade av era åsikter och tankar kring våra frågor är vi därför väldigt tacksamma ifall du vill ägna några minuter åt att besvara denna enkät.

Alla era svar kommer att hanteras enligt regelverket GDPR (och endast vi som utför studien kommer ha tillgång till era svar). Du kommer att vara anonym i studien - har du några frågor eller önskingar kan du kontakta oss på mejl.

Vänligen,
Cebraïl Polat, student på Stockholms Universitet - cebraïl_polat@outlook.com
Natnael Araya, student på Stockholms Universitet - natnael-araya@hotmail.com

E-postadress *

Giltig e-postadress

Det här formuläret samlar in e-postadresser. [Ändra inställningar](#)

⋮

Jag har läst texten ovan och accepterar villkoren för mitt deltagande. *

- Ja
- Nej

Bildrubrik

Kryssfrågor

I detta avsnitt får du svara på 8 kryssfrågor.

Kön *

- Kille
- Tjej
- Annat/Vill ej svara

Årskurs *

- 7
- 8
- 9

Vad är "skuld"? *

- När man delar upp en betalning i flera månader.
- När en person är skyldig någon någonting, oftast pengar.
- Pengar du får av dina föräldrar varje månad.

⋮

Vad är "överskuldsättning"? *

- När en person har lånat ut för mycket pengar.
- När en person har betalat av sina skulder.
- Betyder att en person inte har förmåga att betala tillbaka sin skuld.

Vad är "SMS-lån"? *

- SMS-lån är att handla online genom sin mobiltelefon.
- SMS-lån är när man delar upp sin betalning i flera månader.
- Lån med höga räntor som en person snabbt och enkelt kan få via ett sms.

Vad är "ränta"? *

- En kostnad en person betalar för att låna pengar.
- En kostnad en person betalar varje månad för att få träna på ett gym.
- Pengar som en person får varje månad från sitt jobb.

Vad är "Kronofogden"? *

- En myndighet som människor kan ta banklån från.
- En myndighet som ser till att en skyldig person betalar av sina skulder.
- En myndighet som säljer läroböcker till skolor.

Vad är "avbetalning/delbetalning"? *

- När du betalar halva priset för en produkt för att testa den.
- När en annan person betalar din faktura.
- När betalning delas upp i flera mindre betalningar, exempelvis varje månad.

Efter avsnitt 2 Fortsätt till nästa avsnitt

Avsnitt 3 av 4

Frågor med öppna svarsalternativ

I detta avsnitt får du svara på 4 större frågor där du också kan motivera dina svar.

Vad tycker du om näthandel (att kunna handla online)? Vad ser du för för- och nackdelar med det? *

Lång svarstext

Vad tycker du om SMS-lån (lån med väldigt höga räntor)? Vad ser du för för- och nackdelar med det? *

Lång svarstext

Du har 100:- i kontanter och 100:- i kortet. Du ska nu köpa läsk och snacks för 50:-. Väljer du att betala med kort eller kontant? Motivera ditt val. *

Lång svarstext

Dina vänner ska åka på en miniresa som kostar 2500:- per person. Du får endast 500:- per månad av dina föräldrar - vad gör du? Motivera ditt svar i nästa frågeruta. *

- Stanna hemma och inte åker - resan är för dyr för mig.
- Tar ett lån från en vän som vill ha tillbaka 2500:- inom 5 månader (500:- per månad).
- Tar ett lån från en vän som vill ha tillbaka 3500:- inom 10 månader (350:- per månad).
- Annat - förklara i nästa frågeruta!

Motivera ditt svar för frågan ovanför. *

Lång svarstext

Avsnitt 4 av 4

Tack för ditt medverkande!

Beskrivning (valfritt)